

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

DIPLOMOVÁ PRÁCE

**NOTÁŘSTVÍ A JEHO VÝZNAMNÍ PŘEDSTAVITELÉ NA
PLZEŇSKU V LETECH 1871 - 1938**

Šárka Brožová

Plzeň, 2014

Západočeská univerzita v Plzni

FAKULTA PRÁVNICKÁ

Katedra právních dějin

DIPLOMOVÁ PRÁCE

NOTÁŘSTVÍ A JEHO VÝZNAMNÍ PŘEDSTAVITELÉ NA PLZEŇSKU V LETECH 1871 - 1938

Šárka Brožová

Studijní program: Právo a právní věda

Studijní obor: Právo

Vedoucí práce: JUDr. et PhDr. Stanislav Balík,

katedra právních dějin,

Fakulta právnická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň, 2014

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci vytvořila zcela samostatně s využitím literatury a zdrojů informací vyjmenovaných v níže uvedeném seznamu.

V Plzni dne 24. března 2014

.....
vlastnoruční
podpis

PODĚKOVÁNÍ

Touto cestou bych chtěla poděkovat svému vedoucímu diplomové práce JUDr. et PhDr. Stanislavu Balíkovi za podnětné návrhy, rady a pomoc při zpracování mé práce.

Dále bych také ráda poděkovala zaměstnancům Státního okresního archivu Plzeň-jih a zaměstnancům Muzea jižního Plzeňska v Blovicích za cenné informace potřebné ke zpracování mé diplomové práce.

Obsah

Úvod.....	6
1 Právní úprava a organizace notářství v letech 1871 – 1938	8
1.1 Vývoj notářství na našem území do roku 1938	8
1.2 Pojem notářství, jeho účel, principy, zásady a základy organizace	14
1.3 Notářská činnost.....	18
1.3.1 Notářská činnost v užším smyslu.....	18
1.3.2 Notářská činnost s prvkem soudním.....	19
1.3.3 Notářská činnost s prvkem správním	20
1.4 Notářský řád, zákon č. 75/1871 ř.z.	21
1.5 Notář jako insolvenční správce a soudní komisař	25
1.6 Notářské komory a základní organizace	27
1.7 Změny týkající se zákona č. 75/1871 ř. z., do roku 1938	32
2 Plzeň a Plzeňsko, regionální organizace notářství	35
2.1 Okresní soud v Blovicích	38
2.1.1 Zležitosti charakteru trestního	39
2.1.2 Zležitosti charakteru civilního	40
3 Významní notáři Plzeňska a jejich profesní a mimoprofesní aktivity.41	
3.1 Významní představitelé notářské profese	41
3.2 Profesní a mimoprofesní aktivity notářů	45
3.2.1 Spolková činnost oficiální – komorová	46
3.2.2 Spolková činnost notářská – spolková	48
3.2.3 Spolková činnost svépomocná	55
Závěr	60
Resumé	62
Seznam použité literatury a pramenů.....	63
Seznam příloh	64

Úvod

Tématem mé diplomové práce je notářství a jeho významní představitelé na Plzeňsku v letech 1871-1938.

Dané téma jsem si vybrala zcela záměrně. Notářská činnost je pro mne věcí velice zajímavou a v dnešní době velice podstatnou. Málokde se však setkáme s nějakým podrobnějším výkladem této bez pochyby prestižní profese. Už v historii se notářem nemohl stát jen tak někdo, musel to být především člověk, který dosáhl vysokého vzdělání a díky tomu vyčníval nad ostatní členy společnosti.

Musíme si zde uvědomit zásadní věc a to, že povolání notáře, tohoto výkvětu společnosti, má dlouholetou tradici již v dobách dávno minulých, počátky této profese se objevují už u písařů, sloužících k sepisování listin, ve starověkém Římě, či Egyptě, kde se objevuje takzvaný „*tabellio*“. Jednalo se o písaře, který sepisoval především listiny o právních úkonech pro jiné osoby. Římské právo upravovalo činnost písařů a byzantské právo ji směrem k písařům i k listinám ještě zdokonalilo.¹

Zaslouženě se tudíž notářská profese řadí mezi nejdůležitější a nejstarší právní povolání. Z tohoto důvodu jsem se rozhodla zabývat se právě historií a nastínit jak úplné počátky této profese, tak období Rakouska-Uherska a dále i období První republiky, jako stěžejních etap vývoje této činnosti.

Cílem mé diplomové práce je pokusit se ucelit právní ukotvení notářské profese v letech 1871-1938, v době, kdy byl vydán nový, kvalitně uspořádaný notářský řád, jehož obdobná úprava platí v České republice dodnes, a s tím i spojenou organizaci notářství. Dále se pokusím nastínit stručný vývoj notářství na našem území, základy regionální organizace

¹ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace a činnost notářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 5.

justice a také se budu věnovat osobnostem notářů a jejich profesní i mimoprofesní činností v dané době.

Tato diplomová práce je dle rozebíraných témat členěná do tří hlavních kapitol, které jsou dále rozděleny na další podkapitoly.

V první kapitole diplomové práce popisují historii dané profese na našem území, zabývám se notářstvím, jako obecným pojmem, popisují jeho principy, zásady a základní funkce, či jednotlivé úkoly notářů. Dále popisují zvláštnosti notářského povolání a právní zakotvení činnosti. Věnuji se podrobně notářským komorám a dalším postům notářů, jako je například plnění důležité funkce soudních komisařů, či insolvenčních správců, jako pomocných orgánů státního zřízení.

Ve druhé kapitole se zaměřuji na oblast regionální organizace notářství v Plzeňském kraji. Hlavním probíraným tématem bude organizace justice v západočeském městě Blovice.

V závěrečné, třetí kapitole se věnuji významným osobnostem působícím v notářské oblasti v Plzni a na Plzeňsku. Nastiňuji, že s povoláním notáře však souvisí i mnoho dalších činností, týkajících se společenského, uměleckého či kulturního života ve městě, stejně tak jako i zajímavé činnosti v oblasti justice.

Bohužel i přes mé zklamání z nedostatku dostupných ucelených pramenů a kvalitní literatury, doufám, že se mi podařilo úspěšně uchopit a zpracovat zadané téma na nejvyšší možné úrovni.

1 Právní úprava a organizace notářství v letech

1871 – 1938

1.1 Vývoj notářství na našem území do roku 1938

„Historie je vždy inspirující pro budoucnost, a tak není od věci se občas zastavit a poohlédnout se do minulosti.“² K porozumění podstaty notářství je třeba znát jeho vývoj, jenž je pro pochopení notářského práva, jako celku zcela výchozí. Pro obohacení daného tématu, jsem se do této části rozhodla zakomponovat pro mě výstižné a přinejmenším i zajímavé myšlenky, týkající se notářství a to myšlenky váženého notáře, pana Václava Šedivy, který jej v roce 1884 zveřejnil ve své knize nesoucí název *„Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami vůbec.“*

„Starobylí ústav notářství ovšem ne vždy a všude došel stejného pochopení a málokde dospěl dosud k úplné dokonalosti. Avšak životní jeho síla jest neúmorná; přečkal věky, přetrval bouře státních převratů i hrůzy revolucí a postupuje dál krok za krokem s osvětou, takže nyní ve všech čelnějších státech jest domovem a smutně by proslul stát, v němž by notářství nemohlo zapustit kořeny.“³

Na našem území se jisté prvky notářství ukazují již v nejstarších dobách státu, což dokazuje ustálené právo smluvní a další zákony. Docházelo již například k přechodu vlastnictví, k uzavírání kupních smluv na trhu, docházelo k darováním a jiným dalším právním jednáním.

„Nezbytným tedy článkem organisace konání spravedlnosti jest právní ústav notářství; oprávněnost jeho býti zakotvena jest v oné vnitřní síle, jež ve zvycích, víře a právním vědomí lidu se tajíc i právu samému vzniknouti dala. Notářství náleží k nejstarším ústavům právním; zrodivši se za nepamětných dob ze přirozené potřeby bylo již odchováno právem

² SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 111.

³ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 3.

*obyčejovým, když zákonodárství poznavši jeho vnitřní oprávněnost a význam pro život právní o jeho zdokonalení pracovati začalo.*⁴

Notářství se postupně vyvíjelo společně se soudnictvím a to nebylo nijak odděleno od okolního, rozdílného světa, tudíž jím bylo volně ovlivňováno, především tedy z hlediska sociálního, politického a ekonomického.

Ve státech působili takzvaní soudní písaři, kteří potřebovali pro výkon své funkce znát právní úpravu. Během jednání pak měli zapisovat jeho průběh a dále měli rovněž provádět zápisy do desek. *„Obsah právních jednání byl zapisován soudními úředníky v desky župní, po případě v desky zemské.*⁵

Zmiňovaní písaři sice užívali označení notarius terrae, protonotarius, viconotarius, ač se jejich činnost od pravé podstaty notářství zásadně lišila. Ta byla totiž spjata pouze se soudním řízením a nikoliv se zřizováním právních listin k soukromým účelům.⁶

Počátky veřejného notářství se v českých zemích objevily ve 12. a 13. století se zintenzivněním styku s Itálií, což se projevilo v silném pronikání, tzn. recepci římského práva, na naše území. V průběhu německé kolonizace na naše území dále pronikalo právo německé, které však bylo již mnohem dříve ovlivněno právě právem římským. Za vlády Václava II., byla provedena i první právní úprava notářství, která omezila počet notářů. Začala se od nich vyžadovat zkouška o jejich způsobilosti a dále z jejich strany musela být složena přísaha vůči státu.⁷

Během let se počet notářů rapidně zvyšoval, avšak s nárůstem kvantity začala klesat jejich kvalita. S řešením tohoto problému přišel Karel IV., kdy v roce 1349 znovu upravil postavení notářů v díle *„Maiestas*

⁴ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec.*

Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 2.

⁵ Tamtéž. s. 35.

⁶ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství.* Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 111.

⁷ Tamtéž, s. 112.

Carolina“. Ustanovil zde nutnost královského zmocnění, jako podmínku potřebnou k tomu, stát se notářem. Rovněž zde bylo nutné prokázat zkouškou své znalosti práva. Ten kdo zkouškou prošel, ukázal svou moudrost a věrnost a na závěr musel složit přísahu.⁸

„Roku 1358 propůjčil pak arcibiskupovi pražskému Arnoštovi i nástupcům jeho na stolci arcibiskupském svou moc, aby jmenovali veřejné písaře oprávněné jak ve království Českém tak i v celé říši Německé.“⁹

Pro tuto dobu bylo charakteristické, že veřejní notáři přijímali obvykle i jiné písařské funkce v městských, univerzitních a dvorských kancelářích a naopak právě především z notářů městských se stávali oni veřejní notáři.¹⁰

O jednání probíhající před notářem sepsal notář protokol a z něho poté vyhotovil notářskou listinu. K hodnověrnosti dané listiny stačil podpis notáře a připojení jeho znamení. Aby jednání bylo platné, museli být přítomni dva svědci.¹¹

Právě období pod vládou Karla IV. bylo ve znamení rozkvětu pro celý český stát, zejména pak pro notářskou činnost. Úprava notářství z té doby platila až do roku 1512.¹²

V průběhu 16. století se prohlubovala krize a začala se projevovat nespokojenost s notářstvím, na což bylo nutné rychle a řádně reagovat.

V 18. století tehdejší panovník Karel VI. dne 1. března 1725 rozhodl o přezkoušení notářů. Ve svých úřadech byli ponecháni pouze ti, kteří byli

⁸ SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 45.

⁹ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 42.

¹⁰ SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 45.

¹¹ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 112.

¹² SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 47.

pro činnost způsobilí. Rovněž bylo rozhodnuto, že o notářských úřadech bude společně s papežem nově rozhodovat i císař.¹³

V 18. století, za vlády Josefa II. byla schválena velká řada reforem. Pro notářství nejdůležitější však bylo vydání obecního soudního řádu z 1. května 1781, týkající se především notářských listin, kdy bylo zavedeno, že se za veřejné nepokládají. Výjimkou byl tzv. směnečný protest.

Zřizování právních listin stálo mimo obor notářství. Jednalo se o stav výjimečný, odlišný od většiny zemí Evropy, jelikož právní listiny byly obstarávány pokoutníky, advokáty a patrimoniálními úřady. Tato reforma však byla brzy z části změněna, stalo se tak za vlády Františka II. v roce 1796, kdy se v některých rakouských zemích ustanovilo, že všechny řádné notářské listiny byly uznány za veřejné. Dále bylo dnem 9. dubna 1782 povoleno notářské zastoupení klientů, týkající se směnečných a obchodních soudů.¹⁴

Dvorním dekretem vydaným dne 3. ledna 1788 bylo ustanoveno, že veřejní notáři mohou být zřizováni pouze zemským místodržitelstvím. Notář musel opět složit přísahu, poté si vybral určitý znak a pečeť, které pak ve svém úřadě využíval. Nejdůležitějším prvkem však bylo obdržet diplom, který opravňoval k provozu činnosti. Notáři, kteří ho nezískali, byli zemským místodržitelstvím vyloučeni.¹⁵

Další dekrety a ustanovení opět jen zpřísňovaly a určovaly mnohé další podmínky pro vznik notářského statutu a následnou činnost.

Dvorský dekret z 29. 2. 1804 opravňoval notáře vykonávat činnost a svého znaku používat jen v zemích, kde byla notáři jeho profese uznána.¹⁶

¹³ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 112.

¹⁴ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 112.

¹⁵ Tamtéž.

¹⁶ Tamtéž.

Dále nastala změna i dvorským dekretem, tentokrát z 9. června 1821. Kdy opět došlo k zasažení do notářské činnosti. Dosavadní diplomy byly odňaty a následně byly nahrazeny diplomy nově formulovanými. Dále dekret stanovil, že jen směnečné protesty jsou listinami veřejnými. Ustanovování notářů nově prováděl Nejvyšší soud. Přísahu mohl notář skládat až po zaplacení tax a po předložení notářského znaku. Nově změněn byl i text přísahy.¹⁷

V roce 1824 jim byla udělena podmínka v oblasti zastupování před obchodními a směnečnými soudy. Notářům, kteří neměli doktorát, tudíž neměli oprávnění vykonávat advokacii, bylo následně toto právo odňato.¹⁸

Politicky důležitým mezníkem ve vývoji Rakouska, a společně s tím i českých zemí, byl rok 1848, který přinesl mnoho modernějších změn právního řádu. Nově bylo zřízeno ministerstvo spravedlnosti, které následně převzalo dozor nad notářstvím. Císařským paktem z 29. září 1850, č. 366 ř. z., byl vydán nový notářský řád. Vycházel především z francouzského notářského řádu, avšak nebyl příliš vhodný. Na úkor tomu byl dne 21. května 1855 pod číslem 93 ř. z., vydán řád propracovanější, avšak v jednodušší formě a tudíž svému úkolu vhodnější. I přes tyto klady se mu však nedostalo kladných ohlasů a byl považován za krok zpět.¹⁹

„Upravení jeho v různých zemích ovšem vykazuje mnohé i značné různosti, avšak mnohé jeho zásady základní svou přirozenou odůvodněností pronikly již všude, takže notářství v celém území svého působení stává se stále jednotlivějším a během času všechny zásady o jeho ustrojení a upravení mimoděk se stanou kosmopolitickými.“²⁰

¹⁷ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 112.

¹⁸ Tamtéž.

¹⁹ SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 113.

²⁰ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 3.

V roce 1863 se notáři, za účelem vlastní podpory začali sdružovat a vznikaly jednoty notářů pro dolní a horní Rakousy a Solnohrady. Dále pak v roce 1867 vznikla jednota pro Čechy a v roce 1869 pro Moravu a Slezsko. V roce 1883 byl založen penzijní ústav, který měl sloužit pro notáře, rodinám notářům a notářským kandidátům.²¹

Nejvýznamnějším a rozhodujícím obdobím se stal počátek sedmdesátých let 19. století, kdy byl pod číslem 75 ř. z., dne 25. července 1871, vydán nový řád notářský a společně s ním i pod číslem 76 ř. z., zákon o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách. Platnost tohoto zákona trvala až do vzniku Československé republiky.²²

„Aby notářství dokonalé bylo a svůj úkol aby ve prospěch obecnstva i státu dokonale plniti mohlo, musí především stav notářský býti stavem úplně samostatným a na ničí libovůli než jen na zákonech závislým, aby k němu obecnstvo naprostou důvěru pojeti mohlo; dále musí jemu samospráva býti dána, aby zájmů svých si hleděti mohlo a tím aby byl zájem o vlastní zdokonalení vznícen; také musí jemu přikázán býti určitý a dostatečný obor působnosti, kteráž dle vývoje dějinného zahrnuje veškeren obor řízení nesporného, pokud nezasahá v obor rozhodovací činnosti soudcovské; zároveň ovšem postaráno býti musí o vzdělání odborné, aby členové stavu s to byli povinností jeho důstojně dostáli; členové stavu pak musejí býti skálopevnými zastánci a zanícenými kněžími pravdy, svobody a práva.“²³

Notářství v této době plnilo funkci pomocného státního orgánu, bylo v podstatě povoláním svobodným a díky osvědčování, ověřování a sepisování veřejných listin, jevílo známky oficiality.²⁴

²¹ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 3.

²² SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona.: *Kapitola z dějin notářství*. Ad Notam, 2003, roč. 9, č. 5, s. 113.

²³ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 2 a n.

²⁴ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace a činnost notářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 9.

V rakouské části monarchie, byli notáři povinně sdružováni do notářských komor. Notářské komory sídlily v Praze, České Lípě, Mostě, Olomouci, Opavě, Chrudimi, Brně a Plzni a počet členů v komorách byl spočten na 1007 osob. Dále na území monarchie fungovalo dalších deset komor. Notář v rámci komory musel například plnit povinnosti jemu notářským řádem uložené, musel dbát na správné chování, jinak mu hrozil disciplinární trest, kterým byla například peněžitá pokuta, či odvolání.²⁵

Nejvyšší dozor nad notářstvím mělo ministerstvo spravedlnosti, které rovněž notáře jmenovalo a určovalo jejich počet a sídla. Platilo zde tzv. „ numerus clausus.“ Tato situace trvala až do prvních poválečných let.²⁶

„Recepční zákon z 28. října 1918 převzal veškerý rakouský právní řád, v důsledku čehož došlo k recipování i právní úpravy notářství.“²⁷ U nás rakouský zákon č. 11 z roku 1871, na Slovensku uherský zákon č. 35 z roku 1874. Dualismus nebyl nikdy odstraněn.

Do roku 1938 nedošlo k žádným dalším významným úpravám notářské činnosti.

1.2 Pojem notářství, jeho účel, principy, zásady a základy organizace

Samotný pojem notářství je složité jednoznačně vyložit, neexistuje žádná přesná definice, která by obsáhla všechny podněty s touto profesí spojené. Dalo by se říci, že se jedná o určitý, státem daný, veřejný orgán, který hájí nejbližší zájmy týkající se dané osoby v mezích stanovených svou pravomocí, kterou mu zákonodárce svěřuje.

²⁵ SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právní stav a právní profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 167.

²⁶ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace a činnost notářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1992, s. 9.

²⁷ Tamtéž, s. 8.

Výkon notářské profese v českých zemích se řídil ustanoveními notářského řádu č. 75/1871 ř. z. Na Slovensku byla notářská profese ukotvena zákonem č. 35 z roku 1874.

Role notářů se v období za Rakousko-Uherska a za První republiky týkala pouze fyzických osob, právnické osoby byly zcela vyloučeny.

Podmínky jmenování uchazeče do notářské funkce byly stanoveny v zákoně č.75/1871 ř. z., patřilo mezi ně:

- domovská, tedy rakouská státní příslušnost
- bezúhonnost
- svéprávnost
- věk 24 let
- ukončené právnické studium a složení 3 státních zkoušek (na rozdíl od advokáta nemusel mít notář doktorát)
- čtyřletá soudní praxe, z toho dva roky povinně u notáře
- znalost zemských jazyků, v oblasti budoucího působení
- složení peněžitě kauce
- složení přísahy

Stejně jako samotné právo, je i notářství postaveno na určitých zásadách, které jsou pro výkon funkce a především pro samotnou lidskou důvěru v toto povolání důležité.

Jednou z nich je *zásada nestrannosti*, kdy notář nehledí jen na zájmy svého klienta, jako je tomu třeba u advokátů, ale je povinen ke všem účastníkům přistupovat stejně. Jako další se zde nabízí *zásada zákonnosti*, kdy je notář vázán pouze zákony, či jinými právními předpisy a musí tak jednat v mezích jemu určených. Další, jako velmi důležitou zde nalézám *zásadu mlčenlivosti*, která je obsažena již v samotné přísaze. Musím zde však zmínit i *zásadu nezávislosti*, či omezeného počtu notářů, neboli *zásadu „numerus clausus“*. Tyto zásady dávají určitou záruku ve spravedlnost a rovněž zaručují správné jednání představitelů notářské profese.

Můžeme zde mluvit i o principech tohoto povolání, které jsou včleněny do zákona, nebo vyplývají z charakteru a poslání notářství.

Jedná se tedy o *princip prevence*, kterým můžeme notářství chápat, jako pomoc při předcházení sporů, či v případech, kdyby ke sporu došlo, tak pro jejich možné usnadnění, díky dokumentaci o určitých jednáních. Již stará italská definice, dle Carneluttiho, nám říká: „*Soudce soudí, advokát hájí a notář má předcházeti.*“²⁸ Notářství zde plní regulující soudní funkci a rovněž pečuje o bezpečnost a právní jistotu.

Jako další mohu uvést *princip poučovací, či poradenský*. Notář musí mít rozšířené znalosti v oblasti práva, musí mít určité zkušenosti a musí být vysoce kvalifikovaným odborníkem ve svém oboru. Jeho právní znalosti však musí být prohloubeny i o právo občanské a to jak o občanské právo hmotné, tak i procesní, o právo mezinárodní, devizové, poplatkové, zemědělské a také musí ovládat i znalostmi z oblasti politické a morální sféry. Pro tento princip je důležitá především důvěra lidí v notářský institut.

Jako třetí a zároveň poslední uvedu *princip etiky*. Tento princip není v úpravě notářství přímo popsán. Povolání notáře si vyžaduje určitou lidskou důstojnost, dobrou pověst, bezúhonnost a morální kvality k tomu, aby byla zachována vážnost a preciznost jak notáře, tak i celé notářské profese. Zásady a principy spolu ve své podstatě souvisí a doplňují se. Vyplývají z ducha daných předpisů, nebo přímo ze zákonných norem či z funkce notáře a jeho činnosti.

Účelem notářství je poskytnout občanům podporu a možnost, aby projevíli svou soukromou vůli o upravení určitých poměrů a mohli tak svou vůli písemně a tudíž trvale stvrdit.²⁹

²⁸ BRÁZDA, Jiří; BÉBR, Richard; ŠIMEK, Pavel. *Notářství, jeho vývoj, organizace, pravomoc*. Praha: Academia Praha, 1976. s. 73.

²⁹ ŠEDIVA, Václav. *Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec*. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884. s. 2.

„Podstatou notářství jest spolupůsobiti při jednáních právních tak jistě a bezpečně, by spočívající na nich práva i závazky možným snad útokům odolaly a spory, pokud možno, již předem byly zamezeny.“³⁰

V rakouském prostředí byl za hlavní názor považován ten, který notářství pokládal za prvek státního zřízení a to přímo za jeho orgán, či úřad. Tento názor však notáři odmítali a přimlouvali se k vymezení z roku 1907, ke kterému dospěl kongres německých a rakouských notářů, a to že *„notář jest osobou nadanou státem veřejnou věrou ve službách třetí osoby.“* Hlavní námitkou bylo, že notář nemá ustálené platební podmínky a proto je jeho charakter rozdílný.³¹ Notář působil jako veřejný úředník, nesměl nosit uniformu státních úředníků, v obci, kde provozoval činnost ani neměl možnost získat domovské právo. Byl odkázán na poplatky, které pobíral za úkony spadající do jeho činnosti. Výše poplatků pak byla dána sazebníkem. Pouze ve výjimečných případech, například při delší době jednání, mohli notáři žádat poplatek vyšší.

Notářství za První republiky, ve srovnání s advokací, bylo však stále opomíjenou profesí. Současný výkon notářské a advokátní činnosti nebyl zákonem povolen.

Notáře jmenoval ministr spravedlnosti, který rovněž určoval počet jejich míst, společně se sídli. Dohlížel i na činnost notářů. V případě uvolněného místa byla notářskou komorou vypsána veřejná soutěž na daný post.

Prvorepublikový ministr spravedlnosti dále mohl i připravovat osnovy pro vznik nových nařízení a zákonů, týkajících se notářství.

„Osobními věcmi notářů se zabýval I. odbor ministerstva spravedlnosti, kde agendu notářů v Čechách vedlo I. oddělení, osobní věci notářů na Moravě a ve Slezsku vedlo II. a agendu notářů na Slovensku a v Podkarpatské Rusi III. oddělení. Notářský řád byl svěřen III. odboru,

³⁰ Tamtéž.

³¹ SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právníkový stav a právníkové profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, s. 165 a n.

XI. oddělení. Výkon dozorčího práva příslušel zmocněncům ministra spravedlnosti, kteří nebyli začleněni do odborů. Přednostou I. odboru byl po dlouhou dobu Otakar Heydušek, v čele III. odboru stál Antonín Hartmann. Jako s přednosty příslušných oddělení se pak prvorepublikový notáři mohli setkávat například s Josefem Roubíčkem, Josefem Palátem, Josefem Křepinským, či Františkem Mrštinou, zmocněnci k výkonu dozorčího práva byli například bývalí senátní presidenti Nejvyššího soudu ve výslužbě Karel Flieder a Karel Dočekal.³²

Při nástupu do úřadu byli notáři povinni složit přísahu, jejímuž složení předcházelo schválení úřední pečeti a zaplacení kauce ve výši 1000-5000 zl.³³

Notáři byli povinně sdružováni v notářských komorách.

1.3 Notářská činnost

Činnost notářů je velice různorodá a rozsáhlá, podle publikace „*Notářství, jeho vývoj, organizace a pravomoc*“ od kolektivu autorů Jiřího Brázdy, Richarda Bébra a Pavla Šimka z roku 1976, je možné dělit ji do tří skupin a to na notářskou činnost v užším smyslu, na notářskou činnost s prvkem soudním a na notářskou činnost s prvkem právním.

1.3.1 Notářská činnost v užším smyslu

Řadíme sem původní listinnou činnost notářů, činnost ověřovací a osvědčovací, kdy docházelo k sepisování notářských listin, k právně významným skutečnostem, k ověřování a k osvědčování právních úkonů. Jejich činnost bývala také ve většině publikací označována, jako činnost verifikační či solemnizační, popřípadě jako činnost veřejné víry, kterou

³² BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 18.*, Ad Notam, 2012, roč. 18., č. 5, s. 57.

³³ SKŘEJPEK, Michal a kol.: *Právníkový stav a právnícké profese v minulosti*. Praha: Havlíček Brain Team, 2007, str. 167.

dává notář svým jednáním. Vedle tohoto konal notář také práci odbornou. Jednalo se o listiny, jak veřejné, tak i soukromé.

Veřejná listina je zde shodně definována za pravdivou a to i tehdy, kdy zde zároveň vytváří vyvratitelnou domněnku. Důkazní břemeno se tak posouvá na osobu, která popírá, že údaje obsažené v listině jsou pravdivé.

Forma listiny byla přesně dána a tím byla získána i tzv. slavnostnost, záruka obsahu, záruka zabraňující lehkomyšlnosti, vytvářející určitou publicitu právního jednání a rovněž se zde skrývala možnost lehčího přezkoumání aktů.

Byly to činnosti náležející výhradně notářům.

Tato činnost skýtá největší část notářských úkonů. Je zde zahrnuto:

- sepisování listin o právních úkonech
- sepisování listin o pořízení pro případ smrti
- osvědčování skutečností a prohlášení, například: ověřování podpisů, neboli, tzv. legalizace
- ověřování opisů, neboli, tzv. vidimace
- protestace směnek či jiných dokladů
- osvědčení usnesení na schůzi
- jiná osvědčení.

1.3.2 Notářská činnost s prvkem soudním

Jedná se o činnost soudní, týkající se řízení nesporného, kde notářství konkurovalo právě pravomoci soudní. Notářská pravomoc se však postupem času v řízení nesporném stále více rozšiřovala.

V případech, kdy by mělo dojít ke střetu zájmu soudu s jiným subjektem, může být pravomoc soudu přenesena na jiný orgán, jako je například orgán notářství.

Při této činnosti, kdy se notářská činnost snoubí se soudním prvkem má notář charakteristické znaky patřící soudci v nesporném řízení a liší se od klasického notáře, jako nositele veřejné víry vykonávajícího notářskou činnost v užším smyslu.

Mezi notářskou činností se soudním prvkem řadíme tyto úkony:

- registrace smluv
- řízení o dědictví
- řízení o umořování listin
- řízení o úschovách
- řízení rozkazní
- řízení upomínací
- výkon rozhodnutí prodejem nemovitostí
- sepisování majetku a s tím související zřízení inventáře
- zakládání osvojení
- veřejné dražby
- zajištění závazku ukládáním zákazů a předběžných opatření.
- řízení opatrovnické
- řízení o poručenství
- vedení pozemkových knih, jsou-li prováděny zápisy s právními účinky

1.3.3 Notářská činnost s prvkem správním

Hranice mezi notářskou činností s prvkem správním a notářskou činností s prvkem soudním bývá ve většině případů neurčitá. I v řízení nesporném totiž často rozhodují správní orgány.

Můžeme sem zařadit tyto úkony:

- zřízení inventáře, týkající ho se daňových předpisů
- vyměřování poplatků
- vedení pozemkových knih, neprovádí-li se zápisy s právními účinky
- spolupůsobení při evidenci nemovitostí.

Mimo toto rozdělení můžeme ještě do činnosti notářů zařadit činnost s prvky služby, kdy notářství poskytuje porady, sepisuje různá podání a neveřejné listiny a další.

Dle zákona č. 121/1873 ř. z., mohli být notáři povoláni, jako porotci k porotnímu soudu. Notáři se však snažili se této povinnosti k této činnosti zbavit. Proto bylo v roce 1877 dolnorakouskou notářskou komorou navrženo řešení, které putovalo k říšské radě, aby svou pravomocí změnila § 4 zákona č. 121/1873 ř. z., o sestavování listin porotních tak, že: *„aby i notáři sprostěni byli úřadu porotního, pakli představená notářská kolej osvědčuje, že jich v povolání a pokud se týče na místě jich úřadu nutně jest zapotřebí, a by notář, který se z obvodu jednoho dvoru soudního přesadil na místo, jež přísluší k obvodu jiného soudu sborového, nemohl býti povolán co porotce, na místo, kde dříve úřadoval.“* Tento návrh byl uveřejněn i v časopisu Právník *„Notářská kolej pro Dolní Rakousko.“*³⁴

1.4 Notářský řád, zákon č. 75/1871 ř.z.

Období Rakousko-Uherska a poté i První republiky byla považována za období rozkvětu a rozvoje notářské činnosti. Právem jsou tato období označována jako velice významná, jelikož dala za vznik základům moderního notářství.

Hlavním mezníkem se stala publikace nového notářského řádu, který je znám jako zákon č. 75/1871 ř. z.. Zákon byl vyhlášen 1. srpna 1871 a účinnosti poté nabyl 1. listopadu 1871. Tímto dnem rovněž pozbyly platnosti všechny ostatní zákony a nařízení týkající se věcí zakotvených v novém notářském řádu.

Zákoník byl vysoké kvality a rovněž jeho propracovanost dosáhla dostatečně rozsáhlé úrovně. Jak již bylo zmíněno, jeho základy platí v České republice i v dnešní době. Rozpoznáváme však několik zásadních odchylek, například týkajících se především funkcí notářské

³⁴ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam. 2011, roč. 17., č. 6, s. 69.

komory, či rozdílů týkajících se pojetí notářské samosprávy. Tento notářský řád byl přeložen dr. Habětínkem.

Společně s novým notářským řádem byl pod č. 76 ř. z., vydán tzv. zákon o nezbytnosti notářských spisů, pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách. Tento zákon v nezměněné podobě platil až do vzniku Československé republiky.³⁵ Týkal se především právních jednání, u kterých byla nezbytná forma notářského zápisu.

Ke vzniku zákoníku vedla neuspokojivá situace notářského stavu, kdy díky nedostatečnosti v právních úpravách předchozích řádů, chtěli notáři zdůraznit vážnost a prestiž tohoto povolání a právě z tohoto důvodu se na sepsání nového zákoníku podíleli také oni. I přes počáteční, zbytečné obavy, byl zákoník veřejností i notáři s úspěchem přijat. Úprava notářství se tak stala na dlouhou dobu konečnou. Důsledkem se stal zvýšený nárůst uchazečů o tuto profesi.

Faktem, že notářské řády byly v této době zcela nedostačující, ukazuje Dr. Rilke, zakladatel jednoty notářů v Království českém.³⁶ Neblahá situace notářské profese se neprojevovala pouze v Čechách a na Moravě, ale byla znát na celém území monarchie. Stesky notářů byly publikovány v časopise rakouských notářů „*Zeitschrift fuer Notariat und freiwillige Gerichtsbarkeit*“.³⁷

Jedním z hlavních principů platících s příchodem nového zákoníku pro notáře byl tzv. již zmíněný, ale pro organizaci nesmírně důležitý „*numerus clausus*“ neboli uzavřený princip přístupu k notářské profesi. To mělo za následek, že přijetí nových uchazečů do notářských úřadů podléhalo určitým pravidlům. Doposud jmenování notáři zůstali na svých postech. Nové notáře stále jmenoval ministr spravedlnosti na popud

³⁵ SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace a činnost notářství*, Masarykova universita, Brno: 1992. s. 8.

³⁶ JINDŘICH, Miloslav. *Notářství v českých zemích do roku 1949*. Ad Notam. 2003, roč. 9, Jubilejní číslo k 10. výročí obnovy notářství v ČR, s. 10.

³⁷ Tamtéž, s. 8.

notářské komory a to na základě vypsání konkurzu oné příslušné notářské komory. Tento princip přetrval a funguje dodnes.

Ministr spravedlnosti rovněž svým nařízením určoval sídla notářů a rovněž i počet jejich míst. Notář musel splňovat určité podmínky, které jsem již ve své práci zmínila a to v oddíle 2.2. Notářství, jeho účel, principy, zásady a základní organizace. Po splnění daných podmínek notář vystupoval jako správce státního úřadu, tzv. císařský královský notář, nikoliv však jako státní zaměstnanec.³⁸ Notář tudíž neměl nárok na státní plat, ale byl chráněn jako veřejná osoba. Plat pocházel pouze z poplatků za dané úkony a to vše podléhalo živnostenské dani. Nepodléhal však živnostenskému zákonu, notář nebyl typickým živnostníkem, na rozdíl od úředníků byla notářská činnost vykonávána na vlastní náklady a na vlastní jméno, dále ani notáři neužívali žádných výhod, jako bylo například výslužné.

Stát notáře sice za veřejného úředníka považoval, ale pouze co do jeho povinností. Například při výkonu činnosti soudního komisaře se musel řídit platnými předpisy o soudním řízení, mohl být stíhán pro trestné činy a podléhal soudnímu disciplinárnímu řízení, což bylo typické právě pro státní úředníky. Tyto pohledávky však bylo možné vymáhat jako náklady soudu, tedy jako pohledávky státu. Povolání notáře bylo slučitelné s učitelstvím a s některými dalšími činnostmi, ale nadále bylo neslučitelné s advokátní profesí.

Působnost notáře byla možná vždy jen na území soudního obvodu soudu první instance, do něhož byl pověřen svou činností. Svůj úřad mohl konat pouze v daném obvodu, pro který byl jmenován, musel zde mít trvalé úřední sídlo. Listiny notářem sepsané mimo jeho obvod působnosti, neměly moc veřejných listin. Obor působnosti notářů upravuje hlava první.

Notářská činnost byla činností velice obsáhlou. Pro některá právní jednání a pro sepisování listin byla předem dána forma notářského zápisu,

³⁸ Jednalo se o osobu pověřenou vedením c.k., neboli císařského a královského úřadu notářského, kdy se jednalo o úřad tzv. „státem propůjčený.“

ta měla povahu veřejných listin. Jednalo se například o smlouvy kupní či darovací. Dalším jejich úkolem bylo brát do své úschovy různé listiny a hodnoty, dále pak osvědčovat důležité právní skutečnosti, jako byly i směnečné protesty nebo provádění vidimace a legalizace. Byli zmocněni ověřovat překlady a působili u soudů jako tlumočníci. Zákon také umocňoval oprávněnost k ustanovení notářů do funkcí správců konkurzní podstaty. Dále na základě pověření soudem, dědickém řízení, vykonávali funkci soudních komisařů. Notář musel sepsat listinu o úkonu, kdy ho chtěla učinit fyzicky omezená či nevidomá osoba. Notářská činnost také spočívala v sepisování posledních vůlí. Notáři byli pověřeni ke spolupráci se soudy, jak ve věcech nesporných, tak i v některých případech, kdy se jednalo o řízení sporné u okresních soudů nebo správních orgánů.

Notářský řád z roku 1871 se tedy stal potřebnou a neodmyslitelnou součástí právního systému. Význam notářství byl díky němu celkově posílen.

O zakotvení pozdější úpravy notářského řádu, související však s tímto zákoníkem, se zajímali i někteří advokáti. V roce 1923 přinesl časopis česká advokacie článek advokáta Eugena Löwyho, který nesl název „*Poznámky advokáta k osnově jednotného notářského řádu.*“ Ve svém článku nejprve uvádí klady vyplývající z první části. V dalším pokračování však uvádí, že: „*nemůže tajiti vážných pochyb svých o správnosti jiných podstatných ustanovení jejich.*“³⁹

Dle dílčích částí jeho publikovaného článku se jednalo o problematiku zastupování ve sporech i mimo spory, o vykonatelných notářských zápisech, o úschovu cenných papírů a peněz, ověřování listin atd. Daná polemika o notářském řádu je uzavřena zmínkou, že by měl být přijat i jednotný advokátní řád. Jsou zde dány i výhrady, které jsou obdobné výhradám, které jsou známy i z diskuzí dnešních a to výhradám týkajících se rozsahu agend notářů a advokátů. V roce 1923 zmíněné téma nachází pochopení a je pro tuto dobu velice aktuální. V průběhu

³⁹ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam, 2012, roč. 18, č. 4, s. 62.

První republiky nebylo však téma uzavřeno a k unifikaci notářského ani advokátního řádu nakonec nedošlo.⁴⁰

1.5 Notář jako insolvenční správce a soudní komisař

I takto by se daly vymezit činnosti notářů. V tomto oddíle se je budu snažit nastínit o něco podrobněji.

Notář jako insolvenční správce

Prvním insolvenčním všeobecným předpisem na našem území se stal Josefínský konkurzní řád z roku 1781. Byl předpisem, který unifikoval procesní postupy a zásady a rovněž vytvořil jednotné konkurzní právo.⁴¹ Avšak tento řád trpěl nedostatky, kterými byla nákladnost a zbytečná zdlouhavost řízení.

Další úpravu pak přinesl rok 1868, kdy vznikl nový řád, který stál na principu univerzality, kdy předmětem řízení bylo veškeré dlužníkové jmění, které mělo sloužit k uspokojení pohledávek všech jeho věřitelů. Do konkurzu nepatřil majetek, který exekuci nepodléhal. Řízení řídil konkurzní komisař.

Roku 1915 došlo k modernizaci konkurzního řízení a to díky císařskému nařízení č. 337/1914 ř. z. Nařízení dalo za vznik mimokonkurznímu vyrovnání, nově byla upravena i některá ustanovení, týkající se trestního práva ve spojitosti s konkurzem. Zákonodárce ve výběru správců počítal s těmi nejpovolnějšími osobami, které mohli zastávat tuto funkci, byli jimi právě advokáti a notáři.

Recepčním zákonem byl tento konkurzní řád převzat i do československého právního řádu a plně platil až do vyhlášení zákona č. 64/1931 Sb. Řád rozšířil pravomoci konkurzního komisaře, který nyní mohl do řízení zasahovat i samostatně a rovněž mohl rozhodovat

⁴⁰ BALÍK, Stanislav. *Strípkyz historie*. Ad Notam, 2012, roč. 18, č. 4, s. 62.

⁴¹ BALÍK, Stanislav a kol. *Dějiny advokacie v Čechách na Moravě a ve Slezsku*. Praha: Linde, 2009, s. 142.

o některých věcech, které dříve patřili pouze a výlučně do pravomoci konkurzních soudů.

Další významná úprava proběhla až po dlouhé době, v roce 1950.

Notář jako soudní komisař

Do činnosti notářů spadala i funkce tzv. soudních komisařů, kdy jim bylo zadáváno, aby zapisovali úmrtí občanů, aby prováděli soudní prodeje a dále aby prováděli soudní odhady. Tato jednání prováděli, jako pomocné orgány soudu. Tato činnost byla placená pouze účastníky, stát se na platbě nikterak nepodílel.

Na notáře, jako soudního komisaře, bylo dohlíženo krajskými soudy na tzv. nižší úrovni. Na vyšší úrovni dozor prováděli soudy vrchní.⁴²

Roku 1924 bylo zrušeno feudální dědické právo a tak se čím dál více uplatňovalo dědění za závěti.

Další zakotvení proběhlo v roce 1947, kdy byl vydán další zákon upravující dědické řízení a to zákon č. 139/1947 Sb., o rozdělení pozůstalosti se zemědělskými podniky a o zamezení drobení zemědělské půdy.

Výší odměny notáře, jako soudního komisaře se zabýval dne 7. listopadu 1876 c. k. nejvyšší soud ve Vídni, který pronesl „notáři, co soudní komisaři mohou účtovat poplatek za vůz dvouspřežní i tehda, když cestu služební, o kterou tu jim jde, lze bylo zcela neb částečně vykonati i po dráze.“ Soud zde vycházel z aplikace přechodných ustanovení a to z notářského řádu č. 75/1871 ř. z., podle kterých pro jejich odměnu nadále platil tarif starší, který byl obsažen v notářském řádu z roku 1855. Nejvyšší soud tehdy změnil tarif a danému notáři bylo zapláceno více, než kolik by stála „jízdenka na vlak.“⁴³

⁴² SCHELLEOVÁ, Ilona. *Organizace a činnost notářství*. Brno: Masarykova univerzita, 1997, s. 254.

⁴³ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 7. Ad Notam*, 2009, roč. 15, č. 6, s. 228.

1.6 Notářské komory a základní organizace

Struktura notářské samosprávy za První republiky byla založena na rakousko-uherské úpravě z roku 1850, která jako taková zavedla instituci notářských komor s oprávněními vůči notářskému stavu. Na tuto úpravu navázal notářský řád z roku 1855 a poté i řád z roku 1871, kde je komorám věnována hlava VIII.

Pravomoci notářské komory potřebám stavu nestačily, notáři usilovali o vznik zastřešující organizace, která by měla celostátní působnost danou zákonem a spojovala by činnosti jednotlivých komor k celkovému prospěchu, to se však nepodařilo. Tuto činnost se snažil zastoupit Spolek československých notářů a Pražská notářská komora, avšak z důsledku nedostatku právního ukotvení daného problému nemohly instituce získat takovou důležitost, která dnes náleží hlavní instanci a to Notářské komoře České republiky.

Notářskou samosprávu tedy tvořily notářské komory založené na územním principu. Samospráva byla jednostupňová, hlavním orgánem zde bylo kolegium, do kterého byli voleni členové komory. Komora plnila funkci reprezentativní, mohla být stanovena při každém sborovém soudu, do jehož obvodu spadalo minimálně 15 notářských míst. Byla zřízena notářským sborem, sídlo muselo být totožné se sídlem soudu první stolice. Notáři museli mít své úřední sídlo v obvodě téhož soudu.

V obvodech s méně než 15 notářskými místy, čili v obvodech kde nebyly splněny podmínky ke zřízení notářské komory, nebo i přestože notářská komora zřízena byla, ale nepodařilo se obsadit její posty, zastával její činnost sborový soud. Ten jednal i v případech, kdy bylo zřízeno méně než 6 notářství. Za této situace byl stanovený tzv. „rada“ a jeho prostřednictvím všechny záležitosti projednávala čtyřčlenná schůze, dovolovala-li to situace dvěma členy, měli být jmenováni notáři. Další možností při nedostatku počtu míst bylo sloučení dvou či více notářských sborů v rámci jednoho společného obvodu vrchního soudu.

Tyto komory se skládaly z prezidenta komory a ze čtyř členů a to v případě, kdy sbor tvořilo 25 či méně notářů, anebo byl tvořen 6 členy v případě, kdy se sbor skládal z 25 a více notářů. Nebyla zde jednotná úprava, zvláštní zakotvení se pak týkalo notářských komor ve Vídni a v Praze, kde bylo ustanoveno 8 členů. Volby všech členů a prezidenta komory se uskutečňovaly na základě přímého a tajného hlasování notářského sboru. Byli voleni na období 3 let a ke zvolení stačila prostá většina odevzdaných hlasů členů sboru. V případě nedostatečného počtu potřebných hlasů k obsazení postu, se volba opakovala. Pokud opět nedošlo ke zvolení, zúžila se volba kandidátů, zůstali jen ti, kteří v minulém kole dostali nejvíce hlasů. Hlasy určené nepostoupivším kandidátům se staly neplatnými. Dny voleb se lišily, určovala je komora. Určení dnů voleb do nových komor stanovil prezident sborového soudu první instance v sídle dané komory.

U notářů sídlících mimo komoru se připouštěla nepřímá volba pomocí volebních lístků zaslaných prezidentovi komory a opatřených podpisem. Jednalo se zde o tzv. pasivní volební právo.

Neplatila zde překážka znovuzvolení, ale bylo nutné dodržet podmínku blízkosti sídla ve vztahu ke komoře, to platilo u nejméně poloviny členů komory i u samotného prezidenta. Za stejných podmínek docházelo i k volbě tzv. náhradníků, měli být zárukou pro případ, že členové nemohli zastávat svůj úřad a to jak dočasně, tak i trvale. Prezident, členové a náhradníci měli svou funkci na dobu trvalou, nemohli se jí vzdát, ale z některých závažných důvodů mohli být povinností zproštěni. Jednotlivé změny a výsledky voleb byly oznamovány prezidentovi příslušného sborového soudu první instance, ministerstvu spravedlnosti a prezidentovi příslušného zemského soudu.

Notářské komoře i notářskému sboru ukládal notářský řád jisté povinnosti a rovněž jim do rukou dával určité pravomoci. V případě porušení daných povinností byl notář postihnut disciplinárním trestem.

Tresty ukládal vrchní zemský soud, jednal tak dle zákona o vykonávání kázně nad soudními úředníky, zákona č. 46/1868 ř. z.⁴⁴

Mezi individuální pravomoci tedy patřila již zmíněna volba prezidenta, členů komor a daných náhradníků. Mezi další oprávnění patřilo podávání návrhů k odstranění zjištěných závad, návrhů zákonů, docházelo i k ovlivnění legislativní činnosti, naplňování činnosti v souladu s právem, avšak tyto pravomoci byly omezeny tím, že o nich musely být podávány zprávy. Komory si mohly navrhnout jednací řád, kontrolovaly své účetnictví, avšak i toto bylo podmíněno schválením ministerstva spravedlnosti.

Notářské komory působily jako orgány zastupující stav a tudíž jim zákon svěřoval poměrně široký okruh pravomocí. Komorám chyběla právní subjektivita, a proto vystupovaly pouze jako fyzické osoby. Komory dále dozorovaly nad činností a chováním notářů a notářských kandidátů a vedly jejich seznamy. V seznamech byly zapsány dny složení přísah notářů, dny nastoupení do úřadu, výše odevzdané notářské záruky a také zde byly sepsány všechny disciplinární tresty, které byly uloženy jak komorou, tak i soudy, byly zde zapsány i sankce, dny ukončení činností notářů a záznamy o dalším pohybu spisu notáře. Všechny spisy a pečeti zemřelých notářů se pak uchovávaly v notářském archivu. Komora rovněž zadávala pro vrchní soud návrh na obsazení pozic pomocníka a ředitele ústavu.

Komory dbaly o slušné a správné chování notářů, jak během výkonu činnosti, tak i mimo notářské dění, v soukromém životě notářů. Notáři byli nejdříve povinni pokusit se o sjednání smíru s danou komorou a až poté, nepodařilo-li se smír ujednat, museli hájit svá práva soudní cestou nebo pomocí stížností.

Mezi další pravomoci se řadily potvrzování „vysvědčení“ o praxi kandidátů notářství, rozhodování o zákonem stanovených stížnostech,

⁴⁴ SKŘEJPEK, Michal a kol. *Právníký stav a právnícké profese v minulosti*, Praha: Havlíček Brain Team 2007 s. 167.

podávání tzv. „dobrých zdání“ a dalších návrhů v otázkách týkajících se zákonodárství, přeložení úředních sídel notářů, změn tarifních poplatků, změn či určování obvodů a sídel komor, zvětšení či zmenšení notářských míst.

Komora obstarávala hospodářské záležitosti, přijímala a projednávala jednací řád, svolávala sbory notářů, spolupůsobila při skládání a vydávání záruk a při obsazování notářských míst. Notář se nemohl vzdálit po dobu delší než 3 dny ze svého úřadu, bez povolení komory. Komora měla v pravomoci možnost měnit úřední pečeti.

Zákon zahrnoval i ustanovení o oprávnění prezidenta komory. Prezident předsedal notářskému sboru a schůzi komory, byl oprávněn dohlížet na disciplínu notářů ve svém obvodu. Prezident také, v případech kdy komora nestačila plnit všechny povinnosti, zastupoval zprostředkovací činnost v jejím rámci, rozhodoval o stížnosti podané druhou stranou proti notáři, například za průtahy úředního úkonu, potvrzoval osvědčení o získané praxi, prozkoumával jednací rejstříky notářů, podával návrhy a opravoval zjištěné vady, dohlížel na nutnou přítomnost notářů v úřadu.

V případě nutnosti prezident svolával komoru. Povinně se komora scházela 1x za měsíc. Usnášení schopná byla při přijímání rozhodnutí, kdy byla pro kladné usnesení vyžadována prostá většina hlasů minimálně čtyř přítomných členů. U Vídeňské a Pražské komory byla opět nutná prostá většina. Při rovnosti hlasů pak rozhodoval hlas předsedy komory.

Notář či náhradník nesměl sepisovat listiny ve věcech, v nichž byl sám zúčastněn, ani ve věcech jim blízkých nebo osob jim i vzdáleně příbuzných. Dané usnesení by bylo shledáno za neplatné.

Proti komoře bylo možné podat stížnost k zemskému soudu, ve lhůtě 14 dnů ode dne doručení usnesení. Stížnost měla odkladný účinek a musela se podat u příslušné notářské komory. Jestliže komora, či notářský úřad rozhodl a soud poté vynesl rozsudek jiný, odlišný, dle

notářského řádu šla opětovně podat stížnost ve lhůtě 14 dnů, tentokrát k nejvyššímu soudu.

Ministr spravedlnosti a prezident soudů první a druhé instance byli pověřeni dozorem nad samotnou komorou a znovu také nad činností notářů. Byli oprávněni dostávat informace, zda komora provádí svou činnost, dle zákona. Mohli vyžadovat výpisy a opisy k této věci a dále měli pravomoc nahlížet do protokolů a spisů komory. Jediné možné potrestání, které za pochybení připadalo v úvahu, bylo vyloučení notáře či náhradníka z komory. Šlo o trest přísný, který přišel po již předchozím disciplinárním řízení. Ministr spravedlnosti dále mohl i potrestat celou komoru jejím rozpuštěním.

S notářskými komorami souvisel i například zákon č. 76/1871 ř. z., o nezbytnosti notářských spisů pro některá právní jednání a o nezbytnosti legalizace podpisů na tabulárních listinách. Komory byly povinny dohlížet na dodržování zákona.

Pro představu předkládám statistické údaje z notářského časopisu *Ad Notam*, který v kapitole „*Střípky z historie*“ pojednává o počtu notářských úřadů, notářů a kandidátů notářství, roku 1927 a roku 1929:

Koncem roku 1927 bylo dle *Věstníku ministerstva spravedlnosti* v českých zemích zapsáno celkem 187 kandidátů notářství. Největší zastoupení měla se 79 kandidáty komora pražská, zatímco nejméně, pouhých 6 kandidátů jich působil v komoře českobudějovické. Většina z nich úspěšně složila notářskou zkoušku, soudcovskou zkoušku vykonalo pouze 21 kandidátů, avšak advokátní zkoušku složil pouhý 1 kandidát.⁴⁵

Notářskými zástupci pak byly v počtu 28 kandidátů, ve stejné době to zároveň pro oblast advokacie bylo 1146 kandidátů pouze pro české země.

V Československé republice bylo ve zmíněném roce 1929 zřízeno 453 notářských úřadů, z toho 258 bylo v Čechách, 100 na Moravě, 64 ve

⁴⁵ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. *Ad Notam*. 2009, roč. 15., č. 1, s. 34.

Slezsku, 61 na Slovensku a dalších 10 jich bylo zřízeno v Podkarpatské Rusi.⁴⁶

Nejpočetnější komorou byla komora pražská, ve které bylo sdruženo 138 notářů, následovala bratislavská se 71 notáři, brněnská s 50 notáři a olomoucká komora s rovněž 50 členy.⁴⁷

Dle národnostního rozlišení, největší zastoupení měli notáři národnosti československé, bylo jich 288, potom bylo 135 notářů německých, 5 ruských, 1 národnosti rusínské, 7 maďarské, 3 židovské a 1 polský.⁴⁸

Notářských kandidátů bylo v roce 1929 zapsáno 138 v Čechách, 42 na Moravě, 11 ve Slezsku, 16 na Slovensku a v Podkarpatské Rusi kandidáti 4. Z hlediska národnostního bylo 143 kandidátů národnosti československé, 63 německé, 2 maďarské a 2 národnosti ruské.⁴⁹

1.7 Změny týkající se zákona č. 75/1871 ř. z., do roku 1938

Se vznikem Československé republiky byl do právní úpravy notářství, recepčním zákonem z 28. října 1918 převzat notářský řád z roku 1871 a během let nastaly pouze drobné změny týkající se notářské činnosti.

Zákon č. 155 sb. ze dne 18. března 1919

Jedná se o zákon „o prozatímní úpravě notářství“. Tímto zákonem byla určena povinnost notářům složit slavnostní slib a dále jím byly upraveny první rakousko-uherské pečeti. Text slibu notářského byl ukotven v této formě: „*Přisahám, že budu Československé republice vždy věren a vlády její poslušen, že budu veškeré zákony a platná nařízení zachovávatí a svůj úřad jako notář podle zákonných ustanovení řádně*

⁴⁶ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam. 2009, roč. 15., č. 1, s. 34.

⁴⁷ Tamtéž.

⁴⁸ Tamtéž.

⁴⁹ Tamtéž.

a svědomitě zastávat“.⁵⁰ Slib se vykonával jeho citací a podáním ruky tomu, kdo daný slib přijímal.

Zákon č. 196 sb. ze dne 8. dubna 1919

Zákon se týká notářské profese na Slovensku a zabývá se otázkou způsobilosti notářského úřadu.⁵¹

Zákon č. 599 sb. ze dne 5. listopadu 1919

Zákon ustanovuje právo ministra spravedlnosti přeložit notáře ze služebních důvodů na jiné místo. Dále opravňuje ministra spravedlnosti právem zbavit notáře do jednoho roku jeho úřadu a to z důvodů nedostatečné důvěryhodnosti, která je potřebná pro vykonávání úřadu československého notáře.⁵²

Zákon č. 600 sb. ze dne 5. listopadu 1919

Tento zákon mění notářský sazebník a zaručuje spolupráci ministra spravedlnosti a notářských komor k vytvoření sazebníku nového.⁵³

Zákon č. 167 sb. ze dne 16. března 1920

Jedná se o prozatímní zákon, který slučuje notářské komory na Slovensku a zavazuje k určení nového společného sídla.⁵⁴

Společně s těmito zákony byly v průběhu roku 1920 vydány i dvě nařízení.

⁵⁰ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam. 2009, roč. 15., č. 1, s. 198.

⁵¹ Tamtéž, s. 267.

⁵² Tamtéž, s. 869.

⁵³ Tamtéž, s. 869.

⁵⁴ Sběrka zákonů a nařízení republiky Československé, Praha: 1919, státní tiskárna, s. 376.

Nařízení vlády Československé republiky č. 69 sb. ze dne 30. ledna 1920 o sazbách notářských

Byly jím stanoveny jednotlivé sazby za úkony notářů.⁵⁵

Nařízení vlády Československé republiky č. 657 sb. Ze dne 23. prosince 1920, kterým se upravují pečeti notářů

Nařízení sjednocuje razítka notářů a ukládá povinnost předložit otisk ke schválení. Razítko musí obsahovat státní znak, jméno notáře a daný obvod.⁵⁶

⁵⁵ Tamtéž. s. 120.

⁵⁶ Tamtéž. s. 1616.

2 Plzeň a Plzeňsko, regionální organizace

notářství

Pro dané téma regionální úpravy organizace na Plzeňsku jsem si zvolila zabývat se organizací již ve zmíněném městě Blovice.

Po návštěvě Státního okresního archivu Plzeň-jih a dále po návštěvě Okresního muzea Plzeň-jih se sídlem právě v Blovicích se mi do rukou dostal inventář o Okresním soudu Blovice, který pojednává o místní organizaci soudu a společně s ní i o souvisejících profesích - advokacii a notářství. Důvody tomu byly zcela zřejmé, jelikož notářská činnost do činnosti soudu zasahovala a také statut notáře byl podmíněn několikaletou praxí u soudu, jako jedním z předpokladů pro budoucí možný výkon tohoto povolání.

Bylo těžké nastínit toto téma, jelikož z daného období se nedochovalo příliš dokumentů a tudíž se tento inventář a prameny uložené v něm staly mým hlavním zdrojem informací pro tento oddíl práce.

Okresní soud Blovice byl založen v roce 1850 jako součást obvodu Krajského a Okresního sborového soudu Plzeň.

Dle místopisné mapy c. k. soudního okresu blovického z roku 1885, soudní okres Blovice tvořilo 61 obcí.⁵⁷ Byly to, dle chronologického seřazení tyto obce:

Blovice, Borovno, Bzí, Číčov, Čižice, Dražkov, Hořehledy, Hořice, Hradiště, Hradištská Lhotka, Hradištský Újezd, Chlum, Chocenice, Chocenická Lhota, Chocenický Újezd, Chouzovy, Chválenice, Chynín, Jarov, Komorno, Kotousov, Lipnice, Losiná, Louňová, Lučiště, Milínov, Míšov, Mítov, Nebřlovský Borek, Nebřlovy, Nechánice, Netunice, Nezavětice, Nezvětice, Nové Mitrovice, Olešná, Planiny, Předence, Přešín, Seč, Smederov, Spálené Poříčí, Střížovice, Struhaře, Štáhlavice,

⁵⁷ Mapa je k dispozici pouze k nahlédnutí v inventáři uloženém v Okresním muzeu Plzeň-jih se sídlem v Blovicích.

Štěnovice, Štěnovický Borek, Štítov, Těnovice, Únětice, Vlčice, Vlčtejn, Vlkov, Záluží, Zdemyslice, Zhůř, Žákava, Žďár, Ždírec, Želčany a Železný Újezd.

Již před rokem 1871 tj. v roce 1867 došlo na základě prosincové ústavy ze dne 21. prosince 1867 k vydání zákona č. 144/1867 ř. z., o moci soudcovské. Tímto zákonem se v souladu s teorií dělby moci ve státě vyčlenila justice z oblasti státní správy.

V roce 1868 došlo ke zřizování samostatných okresních soudů, které vznikly z dosavadních smíšených okresních úřadů a okresních hejtmanství.

V roce 1895 byl vydán nový civilní soudní řád, který se skládal z exekučního řádu, soudního řádu a jurisdikční normy, která upravovala příslušnost řádných soudů v občanských právních věcech a výkon soudní moci.

Dle § 5 zákona č. 110/1895 ř. z., okresní soud, dle velikosti soudního okresu, vykonával danou soudní moc prostřednictvím jednoho nebo několika samosoudců. Danými samosoudci byli okresní soudce a někteří soudcovští úředníci, kteří byli způsobilí vykonávat soudcovský úřad. Za způsobilé vykonávat soudcovský úřad v občanských rozepřích nebo v záležitostech nesporného soudnictví jim bylo dáno oprávnění díky prohlášení prezidenta, jim nadřízeného vrchního soudu.

Dle § 16 zákona č. 110/1895 ř. z., byly u každého soudu zřízeny tzv. soudní kanceláře. V souvislosti s notářským řádem č. 75/1871 ř. z., mohli notáři vedle soudní kanceláře konat také určité úkony týkající se dědického řízení, mohli konat úkony potřebné v řízení pozůstalostním a poručenském, sepisovat úmrtní listiny a v některých případech mohli vykonávat dražbu movitých i nemovitých věcí a též měli v pravomoci výkon tzv. dobrovolného odhadu.

Pro osoby působící v rámci soudní organizace byly stanoveny podmínky pro jejich způsobilost týkající se oprávnění k provádění činnosti. Byly to:

- mužské pohlaví
- rakouské státní občanství
- tělesná způsobilost
- věk (od 18 do 40 let)
- politická zachovalost
- mravní vyspělost.⁵⁸

Zákon č. 217/1896 ř. z., uvádí, že daná způsobilost se získávala složením tří univerzitních státních zkoušek a dále pak složením soudcovské zkoušky, pro kterou byla podmínkou nejméně tříletá přípravná služba. Složení okresních soudů bylo všude jednotvárné.

V čele stál okresní soudce, dále zde bylo několik samosoudců a různí pomocní soudcovští pomocníci, kteří byli k soudu přidělováni na dobu neurčitou. Jejich počet ustanovoval ministr práce. Těmto úředníkům byly svěřovány veškeré práce, kde nebylo zapotřebí rozhodování soudu, výjimkou byly práce vyšetřovacího charakteru. Dále vykonávali i činnost kancelářskou.

Výlučná pravomoc okresního soudu spočívala v tom, že jim náleželo rozhodování o věcech:

- majetkového charakteru – v daném úkonu se nerozlišovalo, zda se jedná o věc movitou či nemovitou
- výkonu exekuce, poskytování právní moci, vyřizování sporů nabývajících exekuční moci a zasílání návrhů k pokusům o smír
- sporů o rozdělení pozůstalosti
- sporů ze služebního a čeledního poměru, spory mezi povozníky, hostinskými a jejich zákazníky, plavci a vlastníky lodí
- sporů zrušení držby, šlo-li o navrácení předešlého stavu
- sporů z nájemních a pachtovních smluv

⁵⁸ Císařské nařízení z 10. října 1854 č. 262 ř. z.

- sporů tzv. sporných – např. spory o otcovství, o služebnosti bytů
- spory o vady dobytka.

2.1 Okresní soud v Blovicích

Okresní soud v Blovicích se osamostatnil jako okresní soud v roce 1868 a již tehdy stál na pevných základech. Jako takový fungoval do roku 1914. Post venkovského soudce i samotný soud byl velice vážený.

Již tehdy byla agenda tohoto soudu velice pestrá. Zabývali se věcmi zákonodárnými, věcmi správními a služebními, žalobami upomínacími, nepatrnými spornými věcmi, obyčejnými spory, výpověďmi nájemných smluv, prozatímními opatřeními, exekučními věcmi, konkurzními věcmi, knihovními věcmi, poručenstvím a opatrovnictvím, svéprávností, projednáváním pozůstalostí, žalobami směnečnými, právní pomocí v civilních věcech, ověřováním podpisů, přestupky, právní pomocí a udáními o zločinech a přečinech.

V letech 1868 – 1880 se počet členů blovické Soudní kanceláře okresního soudu pohyboval kolem 5 osob. Tato situace trvala až do konce 19. století. Okresnímu soudu v Blovicích předsedal pouze jeden soudce, který byl rovněž i c. k. přednostou okresního soudu.

V letech 1871 - 1938 se u blovického Okresního soudu vystřídalo přibližně 11 soudců.⁵⁹ Mezi další zaměstnance soudu patřili tzv. soudní adjunkti a úředníci soudní kanceláře.

Notářství bylo s okresním soudnictvím úzce spjato. Notář byl vázán pokyny soudu, na jehož příkaz přímo jednal. Notář měl v určitých činnostech postavení veřejného úředníka, který používal zvláštní ochrany trestního zákona. Tato úprava platila do konce roku 1914, kdy byla funkce soudního komisaře upravena.

⁵⁹ Dle inventáře Státního okresního archivu Plzeň-jih, se sídlem v Blovicích.

Notář si musel zřídit a vést tzv. jednací rejstřík, do kterého si v časovém pořadí zapisoval každý provedený úkon. Jednací rejstřík měl přesný řád, byl dodáván notářskou komorou a její prezident vždy na konci vydaného rejstříku ztvrdil jeho správnost a platnost svým podpisem a úřední pečetí.

Notář si zřizoval i abecední seznam všech stran, kterých se zápisy v jednacím rejstříku týkaly, dále abecední seznam osob, jejichž poslední pořízení přijal v úschovu, rejstřík protestů, seznam přijatých peněz a seznam osob, pro které byl z nějakých důvodů zřízen opatrovník.

Celý notářský řád z roku 1871 stojí na přísné formálnosti. Notáři jím byli pověřeni, aby sepisovali a vydávali veřejné listiny o různých jednáních a prohlášeních a dále, aby dané listiny měli v úschově a přijali určité poplatky i cenné papíry jako úplatu, aby jej nevydali jiné osobě či úřadům.

Vzhledem k ne příliš rozsáhlé velikosti soudního okresu byl pro blovický okres stanoven pouze jeden notář. Je těžké posuzovat činnost a zásluhy blovických notářů, jelikož se dochovalo pouze pár písemností, avšak jistě to byli osoby ambiciózní a velice významné, obzvláště v době, kdy si lidé vážili doslova daru vzdělanosti. Velkou konkurencí notářů v tomto období byli opět advokáti, avšak i notáři si díky svému vzdělání otevírali cestu do úřadů místní samosprávy.

Agenda soudu byla rozdělena dle tzv. registračního plánu. Důležitější, bylo však rozdělení záležitostí na věci trestní a dále pak na věci civilní.

2.1.1 Záležitosti charakteru trestního

Byly dále členěny na přestupky, věci vězeňské a na záležitosti po zjištění skutkové podstaty ukončené bez hlavního přelíčení.

Soudní kancelář vedla registrační protokoly v dané věci, které byly vedeny v jedné knize pro konkrétní rok. Zapisovaly se údaje o předmětu

podání a dále jméno osoby, která se danou věcí zabývala. Jakékoli změny v protokolu musely být schváleny předsedou okresního soudu.

Případy nebyly příliš složité a tak doba trvání vyřízení určité věci před soudem nepřesahovala dobu tří měsíců.

Dále byly soudní kanceláři vedeny i další rejstříky, jako byly:

- rejstřík trestanců
- rejstřík opatrovaných trestanců
- rejstřík přestupků.

K nahlédnutí ve Státním okresním archivu Plzeň – jih, je k dispozici inventář knihovny trestního ústavu, kde je shromážděno 50 titulů.

2.1.2 Záležitosti charakteru civilního

Okresní soud v Blovicích vedl podací protokol i pro věci civilní. Byl založen na stejném principu, jako tomu bylo u záležitostí trestních.

Soudní kancelář měla i s vyřizováním veškerých civilních věcí velice dobré výsledky. Opět tu můžeme vyzdvihnout rychlost, jelikož se zhruba polovina sporných případů řešila soudním smírem, nebo ve zkráceném řízení.

V kompetenci soudu bylo i vedení agendy rozsáhlých pozemkových knih. Tyto knihy jsou v dnešní době, společně s listinami k dispozici u Okresního soudu Plzeň – jih.

3 Významní notáři Plzeňska a jejich profesní a mimoprofesní aktivity

3.1 Významní představitelé notářské profese

Dr. Ebenstreit Václav

Svou notářskou praxi provozoval v Blovicích od 19. ledna 1872 do 12. srpna 1891. Začal zde působit jako nástupce za historicky prvního notáře, kterým byl Václav Polák.

Před tím působil jako notář v Jindřichově Hradci. V letech 1880 – 1885 vykonával post starosty města Blovice. Na počátku 20. století, po svém odchodu z města Blovice byl jmenován předsedou c. k. notářské komory pro plzeňský a písecký kraj.

Za povšimnutí stojí jeho agenda, která se pohybuje ve vysokých číslech daných podání, ale ve většině případů můžeme mluvit o jednotvárnosti úkonů. Většina jeho práce spočívala v sepisování trhových, dědických a svatebních smluv a sepisování takzvaných narovnáání a kvitancí. K činnosti patřila i legalizace podpisů dle předepsaného formuláře.⁶⁰

Poplatky za činnost blovického notáře byly v rozmezí mezi 70 krejcarů až jedním zlatým. Odměna se v dané době odvozovala dle zákona č. 75/1871 ř. z..

Kříž Viktor

V Blovicích působil v letech 1892 – 1899, po odchodu Václava Ebenstreita. Z jeho agendy se dochovalo pouze několik smluv a legalizačních protokolů. Během let nedošlo k přílišným změnám v dané

⁶⁰ Dle inventáře Státního okresního archívu Plzeň-jih, se sídlem v Blovicích.

činnosti. Stejně jako předchozí notář i Kříž působil ve funkci starosty města Blovice a to v letech 1895 – 1897.

Šediva Václav

Narodil se 27. září 1861. Nejprve působil jako pražský notář, poté se stal členem Notářské komory v Plzni a později působil především v Blovicích. Dále byl členem výboru zemské jednoty notářské v Praze a jednatelem Plzeňsko-Píseckého odboru spolku notářů.⁶¹

Šediva výrazně přispíval a zasahoval do společnosti. Věnoval se jak stavovské politické činnosti, tak i kulturnímu životu.

Přispíval především právníkou terminologií do Ottova slovníku.

Významně se podílel na přípravě Notářského řádu z roku 1871.

Věnoval se i umělecké činnosti. Aktivně publikoval svou poezii, například ve sbírce „Verše“ z roku 1891. Svými příspěvky podporoval časopis Právník a další jiné odborné časopisy.

Jeho nejvýznamnějším a nejrozsáhlejším dílem bylo knižní vydání Notářského řádu z roku 1871 doplněného o dějiny notářské činnosti. Tato publikace nese název „*Notářství dle práva rakouského se stručnými dějinami notářství vůbec.*“ Bylo vydáno v Turnově v roce 1894. Díky tomuto dílu bývá Václav Šediva právem označován za prvního historika zabývajícího se tématem notářství. Zaslouženě získal i cenu Svatoboru, spolku podporujícím a oslavujícím české spisovatele.

Václav Šediva zemřel 16. ledna 1905 a je pochován na hřbitově v Blovicích.

⁶¹ NAVRÁTIL, Michal. *Almanach československých právníků*, Praha: Slovák v Kroměříži, 1930, s. 92.

Dr. Mikuláš Štěpán

Narodil se 28. července 1875 v Lišově. I přesto, že byl v mládí často nemocný a ani finanční situace rodiny nebyla příliš dobrá, dokončil středoškolské studium v Jindřichově Hradci a úspěšně složil maturitu. Poté vystudoval vysokou školu, kterou absolvoval v roce 1900 a následně se zabýval soudní praxí. To však nemělo dlouhého trvání a po poměrně krátké době se začal věnovat notářství. V době praxe působil v Trhových Svinách a později také v Hradci Králové.

Po vykonání praxe v roce 1905 byl jmenován jako notář do Holic, kde po více jak 14 let vedl svůj notářský úřad. V období první světové války zde zastával post starosty obce.

V roce 1919 byl notářskou komorou povolán do Plzně, kde strávil dalších 11 let, odkud byl v roce 1930 přeložen na pražský Smíchov a později do Královských Vinohrad, které se staly jeho posledním působištěm, jelikož jej v roce 1938 postihla srdeční choroba, která pro něho znamenala konec notářské kariéry.

Zemřel 30. května 1946 v Praze. Po celou dobu výkonu ho provázela pověst poctivého notáře, který byl čestný a vždy dostal svým povinností.

Gregora Jan

Narodil se 18. srpna 1857 ve Lhenicích. Maturoval na gymnáziu v Českých Budějovicích. Jediná další informace, která se dochovala z dávného matričního zápisu, je to že se stal plzeňským notářem.⁶² Svou praxi vedl současně s Dr. Mikulášem Štěpánem.⁶³

⁶² BUMBA, Jan. *Ostrůvek v moři lesního stromoví* [online]. 2001, č. 4 [cit. 5. 2. 2014]. Dostupné na <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/clanky-obory/ostruvek.pdf>.

⁶³ BATOVEC, Ferdinand, *B. Batovcův almanach – politický kalendář republiky Československé*, Praha: 1921, s. 327.

Hupner Rudolf Karel

Žil v letech 1858 - 1888. Během svého velice krátkého života působil tento vimperský rodák v západních Čechách, zejména v Klatovech.

Kromě notářské činnosti se věnoval především literatuře. Tento spisovatel a básník přispíval do Ruchu a do Šumavana. Věnoval se i činnosti literárního kritika, napsal odborné studie o Boleslavu Jablonském a o Vítězslavu Hádkovi. Mimo jiné se velice intenzivně zabýval i studiem italské literatury.⁶⁴

Dr. Kössl Theodor

Tento lhenický rodák žil v letech 1886 – 1969. Absolvoval právnickou fakultu v Praze, vedle toho studoval kompozici u profesora Karla Steckera. Stal se prvorepublikovým notářem v Kouřimi a v Plzni, avšak kromě této profese se plně zabýval i hudbou.

Působil jako sbormistr, dirigent a skladatel. Byl to zakladatel a zároveň i první dirigent Symfonického orchestru města Plzně. Jako součást svého díla zde zanechal řadu vokálních, komorních, orchestrálních a symfonických skladeb, složil též houslovou sonatinu g moll, sbory na slova Petra Bezruče, Smyčcový kvartet d moll Písničky pro milou a Drobné písně. Byl to žák významných skladatelů Vítězslava Nováka a Jindřicha Jindřicha. Jeho přínosná hudební pozůstalost je uložena v Muzeu hudby.⁶⁵

Další významní notáři

Z činnosti i společenského života notářů se příliš dokumentů či jiných písemností nedochovalo, a proto zde zmíním jen některá další

⁶⁴ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 18.*, Ad Notam, 2012, roč. 18., č. 5, s. 57.

⁶⁵ Tamtéž, s. 35.

jména notářů, kteří na Plzeňsku v letech 1871 – 1938 působili. Za zmínku jistě stojí další jména blovicích notářů, jako jsou Martin Mikuláš, který zde působil v letech 1907 až 1910, dále pak František Vojta, či jeho nástupce František Indruch, který svou praxi vedl až do první světové války.

Dále ve 20. století, po roce 1920 působili na Plzeňsku například:

- v Blovicích – notář - Slavík Karel
- v Dobřanech – notáři - Jäger Osk, dr. Hausmann Josef
- v Domažlicích – notář -Dr. Ptáčník Jakub
- v Horažďovicích – notář - Rosenauer Josef
- v Klatovech – notář - Fügner Hynek
- v Nepomuku – notáři - Hejna Ferdinand, Hruška Roman
- v Přešticích – notáři - Indruch František, Kerber Jaromír, Čepický Václav
- ve Stříbře – notář - Dr. Weiss Otto
- v Sušici – notář - Mikuláš Martin
- v Tachově – notář - Dr. Hirsch Hugo

3.2 Profesionální a mimoprofesionální aktivity notářů

Za První republiky docházelo k zakládání velkého množství spolků. Spolky sloužily k prosazování zájmů svých členů, k lepší komunikaci a k lepší vzdělanosti společnosti. Byly jak zájmového, tak i profesního - právního zaměření. Existovaly spolky zabývající se hudbou, kulturou, nebo například sportem.

Spolky však začali vznikat již dříve před rokem 1871. Počátky snah o uvolnění poměrů se objevovaly již v prvních tzv. oktrojovaných ústavách a později i v odvolaných Silvestrovských patentech vydaných v roce 1851, avšak prosazování tohoto práva bylo složité a neúspěšné. Později, v době národního obrození, byl spolkovým zákonem z roku 1852 dán již úspěšnější podnět, který měl příznivý vliv k dalším krokům.

„S přivolením obojí sněmovny Mé rady říšské vidí se Mi naříditi takto: Dovoleno jest, zřizovati spolky dle toho, co v tomto zákoně vyměřeno.“ Tato věta uvozovala zákon č. 134/1867 ř. z., o právě spolčovacím, kterým došlo k reálnému ukotvení jednoho ze základních občanských práv, kdy se s konečnou platností prosadilo spolčování občanů.⁶⁶

Koncem 19., počátkem 20. století je spolková činnost notářů ovlivněna především jazykovým prvkem. Jedná se o dobu boje o český jazyk, který probíhal, jak na obecné, tak i na právníkové úrovni. Pro tuto situaci dochází k silnému spojení snah, mezi notáři a advokáty, kteří ruku v ruce spolupracují na mezi profesní úrovni.⁶⁷

Vlastní notářskou spolkovou činnost můžeme podle kombinací spolčovacího obecného rámce se samotným notářstvím rozdělit do několika základních kategorií:

- činnost oficiální – komorová
- činnost ryze spolková – notářská
- činnost svépomocná.⁶⁸

3.2.1 Spolková činnost oficiální – komorová

Do činnosti oficiální, neboli komorové můžeme zařadit i profesní sdružování notářů do příslušných notářských komor. Do této kategorie můžeme zařadit Rakouský spolek notářský a lokální notářské komory.

Rakouský spolek notářský

Vznikl v roce 1881, jako centrální orgán rakousko–uherského notářství. Sídlil ve Vídni, avšak dále se dělil podle jednotlivých zemí, kde vznikaly tzv. notářské komory, které měly být v každém okrsku sborového okresního soudu, pro který bylo zřízeno alespoň 15 notářských míst. Mohl

⁶⁶ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 23.

⁶⁷ Tamtéž, s. 23.

⁶⁸ Tamtéž, s. 24.

být vytvořen i tzv. společný notářský sbor, či notářská komora širší územní působnosti, ty mohly být zřízeny ministrem spravedlnosti v případě nedostatku notářských míst v daném okrsku.⁶⁹

Na jeho vznik ihned reagoval výbor Spolku notářů v království Českém, kdy bylo v časopise *Právník* otisknuto prohlášení tehdejšího předsedy spolku, Dr. Emanuela rytíře Foestera, které znělo: „*Jisto jest, že řídké schůze společného výboru ve Vídni, kde účastní se jen několik členův z celých Čech, rovněž jako poradné vedlejší toliko schůze členův ostatních, nemohou nám nahraditi volné schůze, porady a uzavírání samostatné jednoty zemské, jejíž trvání tudíž v dosavadní působnosti vedle ústředního spolku rakouského uznáváme za vhodné a na ten čas zároveň všem soudruhům slušně doporučujeme s ohledem k rozsáhlosti a zvláštnosti tohoto království.*“⁷⁰

Dané prohlášení tedy obsahuje výzvu k účasti na valné hromadě Spolku notářů v království Českém a dále také nabádá zbylé notáře k připojení se ke spolku.

Podle zásadního ustanovení notářského řádu z roku 1871: „*V okrscích sborových soudů, pro něž notářská komora zřízena býti nemůže, má tento sborový soud zastávat práci přikázané notářské komoře.*“

Pro notáře byla výhodná tato samospráva. Ta byla podporována státní správou a to za účelem delegace - účelným přenesením povinností právě na ony notářské komory.⁷¹

V čele komory stál president a dále zde bylo, dle velikosti daného sboru, čtyři až šest dalších členů. Ti byli voleni na dobu tří let.

⁶⁹ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 25.

⁷⁰ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam. 2009, roč. 15., č. 1, s. 34

⁷¹ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 25.

Lokální notářské komory

V roce 1878 působily na našem území komory – pražská, tábořská, chebská, kutnohorská, budějovická, mostecko–litoměřická, českolipsko–litoměřická, písecko–plzeňská, mladoboleslavsko–jičínská a komora hradecko–chrudimská.⁷²

Projevovaly se snahy o sjednocení komor do celků větších.

V roce 1908 došlo ke spojení dvou komor a to komory plzeňské a pražské. O tomto kroku rozhodlo ministerstvo spravedlnosti. Sídlem nově vzniklé komory se stala Praha. Byli zde zařazeni notáři z obvodů sborových soudů v Praze, Mladé Boleslavi, Kutné Hory, Jičína, Plzni, Tábora a Písku. Toto ministerské nařízení pak bylo publikováno v šestém sešitu Věstníku ministerstva spravedlnosti z roku 1908.⁷³

Zákon Prozatímního národního shromáždění č. 138/1946 upravil onu roztržičnost notářské správy a jeho vydáním byly ustanoveny pouze dvě zastřešující komory, staly se jimi komora pražská a komora brněnská.⁷⁴

Notářská komorová činnost se většinou prolínala i se spolkovou činností.

3.2.2 Spolková činnost notářská – spolková

Do této ryze spolkové činnosti notářů můžeme zařadit velké množství spolků. Do této kategorie spadají spolky – Spolek českých právníků Všehrd, Právnícká jednota v Praze (později Jednota českých právníků), Jednota notářů v království českém (budoucí Jednota notářů a notářských kandidátů), Spolek notářů československých, Spolek

⁷² SKŘEJPEK, Michal a kolektiv. *Právnícký stav a právnícké profese v minulosti*, Praha: Havlíček Brain Team 2007 s. 167.

⁷³ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 13.*, Ad Notam. 2011, roč. 17., č. 6, s. 69.

⁷⁴ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 25.

německých notářů republiky Československé a Spolek československých kandidátů notářství.

Spolek Všeherd

Jednalo se o spolek českých právníků, jež byl založen v roce 1868 při Karlovo-Ferdinandově univerzitě. Byl založen za účelem vzdělanosti a rozvoji kultury národa. Během První republiky měl značný vliv, stal se nejvýznamnějším a nejznámějším občanským sdružením a jeho působení bylo uznáváno právníky i celou veřejností. Do jeho vedení byli voleni kandidáti ze studentských odborů tehdejších politických stran. Prošlo jím mnoho významných i méně známých notářů.

Další činností spolku byla i pomoc studentům a absolventům právnické fakulty s nalezením zaměstnání, pořádal přednášky z oboru, exkurze, organizoval různé kulturní a společenské akce a pomáhal hmotně zabezpečit chudší studenty a začínající právníky. Vydával knihy a další studijní materiály.

Svou vydavatelskou činnost zahájil v roce 1871 dílem Viktorina Kornela ze Všeherd „*O práviech, o súdiech i o dskách země česká knihy devatery.*“ Následně pak v letech 1873 a 1875 díla Koldínova. V roce 1896 zahájil vydávání litografie, jako další formu ediční činnosti.⁷⁵

Se vznikem nového notářského spolku specializovanějšího přešla poté většina československých i českých notářů Do Spolku československých notářů.⁷⁶

K významným členům patřili například Karel Kramář, Alois Rašín, Emil Hácha, či Karel Engliš, nebo Jaroslav Preiss. Jak v minulosti, tak i dnes má spolek dlouhodobou tradici a jeho publikační činnost přetrvává i v dnešní době.

⁷⁵ Všeherd, spolek českých právníků [cit. 5. 1. 2014], O nás/ Historie [online], Dostupné na: <http://www.vseherd.cz/cs/vseherd/o-nas/>.

⁷⁶ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 25.

Právnícká jednota v Praze

Byla založena v roce 1864 a je považována za nejstarší spolek českých právníků. V období První republiky došlo k reorganizaci a byly vytvořeny samostatné pobočky v Praze, Brně a Bratislavě. Pro své členy a širokou veřejnost pořádala přednášky a diskuze z oboru práva a také o momentálním dění v právnícké oblasti. Toto bylo jeho hlavní činností.

V rámci působení spolku byl vydáván i časopis *Právník*, který začal vycházet již v roce 1861 a je tudíž považován za nejstarší český právnícký časopis. Původně byl založen skupinou intelektuálů, ve které působil například Karel Jaromír Erben, představitel šlechty a právník Rudolf, kníže z Thurn–Taxisu a zástupce právníků Jan Jeřábek.⁷⁷

Posláním a hlavním cílem časopisu bylo obnovit pověst právní vědy v českém jazyce a přispívat k rozvoji diskuzí. Postupem let, díky modernímu přístupu, činnost zaznamenala vzestup a postupně s tím rostla i jeho prestiž a časopis se stal hlavním právníckým forem.

V roce 1864 došlo tedy ke spojení Právnícké jednoty a zmiňovaného časopisu. Začala jej z vlastních financí publikovat a rovněž někteří členové začali obohacovat časopis svými odbornými příspěvky.

11. 1. 1877 se konala schůze Jednoty právnícké, kde přednášel o notářských listinách Jan Strakatý. Privil, že: „návrh aby se ověření podpisu svěřilo představeným obce neb jiným lidem, nelze schváliti, neb pravidlem se představení obce k tomu nehodí, mimo to by u takových místních zřízenců často byla překážka příbuzenství.“ Dopodrobna se dále rozebíraly i další otázky týkající se notářské činnosti a notářského řádu, jakož bylo osvědčování usnesení valných hromad, ověřování a obstarání

⁷⁷ Ústav státu a práva AV ČR [cit. 28. 2. 2014], Časopis Právník /Historie časopisu [online]. Dostupné na: <http://ilaw.cas.cz/index.php?page=61>.

překladů, ověřování podpisů, osvědčování událostí a směnečné protesty.⁷⁸

Tento spolek se později stal Jednotou českých právníků.⁷⁹

Jednota notářů v království českém

Později byla propojena se Spolkem československých notářů a přejmenována se na Jednotu notářů a notářských kandidátů. Spolek vznikl v roce 1867, za doby Rakousko-Uherska, zakladatelem a hlavním iniciátorem spolku byl JUDr. Rilke Jaroslav, který se zároveň stal i starostou spolku.⁸⁰

„Účelem jednoty jest, pomáhati vědeckému se vzdělávání členů v jejich oboru, docílití stejnosti ve vykonávání prací a přispívati k zvelebení všeobecných zájmů stavu notářského, pokud úloha ta nemá splněna býti komorou notářskou.“⁸¹

Jednota spolupracovala i s dalšími spolky, jako byl Spolek notářů československých či se Spolkem rakouských notářů.

Hlavní činností bylo pořádat přednášky a tím zvyšovat vzdělanost, sepisovat seznamy notářů působících na našem území, notářských kandidátů notářských komor. Po schválení valnou hromadou spolku se členy mohli stát i osoby, které se zasloužili o rozvoj notářské profese.⁸²

⁷⁸ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie 2.*, Ad Notam, 2009, roč. 15., č. 6, s. 35.

⁷⁹ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 25.

⁸⁰ Tamtéž.

⁸¹ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 25 s odkazem na časopis Právník, *Ze stanov Jednoty notářů v Království českém*, roč. 1867, s. 698.

⁸² KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 26.

Spolek notářů československých

Tento prvorepublikový spolek byl založen 29. 12. 1918 v Praze. „*Na ustavující schůzi se k novému spolku přihlásilo hned 179 zakládajících členů – 120 notářů a 59 kandidátů.*“⁸³

Reprezentoval notářský stav, sloužil k prosazování společných zájmů a nahrazoval neexistenci zemské notářské komory harmonizací jednotlivých komor. Snažil se o posílení notářské samosprávy a o udržení protestní informovanosti notářského stavu. Aktivně se zasazoval o zavedení nové pečeti, o prosazení zákona, kterým by byla stanovena autonomie a o zvýšení notářských sazeb u ministerstva spravedlnosti. Prakticky navazoval na spolek rakouských notářů, který fungoval za Rakouska-Uherska. Účast ve spolku byla dobrovolná.

*„Na troskách Rakouska nadějně se vyvíjí obrozený svobodný stát československý a klade do rukou svých právníků úkol vábný a odpovědný zároveň. Aby vedli dobrými cestami právní vývoj republiky – aby se stali tvůrci moderního práva českéhoJen zničte skleníky, pustte volný vzduch, aby pronikl všemi záhyby a kouty: ukáže se, co je způsobilé u nás žít, co je naše, nebo co se přizpůsobilo našemu ovzduší. Jiné cesty není, než věřiti pravdě života, dáti této empirické pravdě přednost před bezkrevnou pravdou logickou. Neznásilněný život český nemůže, než vytvořiti české právo.“*⁸⁴

Prvním předsedou byl Dr. Karel Batěk. Spolek měl danou vnitřní strukturu. Ústředním výborem zde bylo představenstvo, které bylo složeno z předsedy, místopředsedů, pokladníka, jednatele a dalších členů výboru.

Pro řešení jednotlivých otázek byly stanoveny odbory. Pořádaly se pravidelné schůze, na kterých se jednalo o otázkách organizace

⁸³ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 26.

⁸⁴ Tamtéž.

a členství, známé osobnosti zde pořádali své přednášky. Byly založeny tři odbory a to odbor Moravskoslezský, Praha a Bratislava. Jednalo se o spolek na bázi jednotlivého členství. Členy se mohli stát všichni notáři působící na našem území.

Dne 28. 2. 1925 byla na popud pražské pobočky přijata rezoluce o připuštění žen k notářství. Advokátní řád již v roce 1922 teoreticky předpokládal výkon žen v advokacii. V roce 1926 se stala první notářkou žena, byla jí Anděla Kozáková Jírová, která rovněž v roce 1922 jako první žena absolvovala studium práv.

Spolek notářů československých rovněž od dubna roku 1919 vydával vlastní časopis s názvem *České právo*. U jeho zrodu stál univerzitní profesor dr. Emil Svoboda, který se rovněž stal hlavní silou redakční rady časopisu.⁸⁵ První číslo vyšlo v dubnu 1919. Nejdříve se týkal ryze jen notářské činnosti, později se v něm začaly objevovat i články z oblasti jiných oborů, jako ekonomiky, kultury či politiky. Zásadním významem pro notářství byly užitečné příklady z praxe, jejich řešení a komentáře k souvisejícím právním předpisům a judikatura. Objevovaly se i informace o nově jmenovaných notářích, o úmrtí, přednáškách a o činnosti spolků. Autory byli všichni doboví významní notáři.

„Výraz, kterým jsme nazvali svůj časopis, je zároveň programem naším. Říjnová revoluce osvobodila národ československý od věkovitého, tvrdého jha, osvobodila vývoj právní v území republiky od cizího poručenství. Kdyby byly zvítězily ústřední mocnosti, byly by se neodolatelně uplatnily vlivy, hledající úplné sjednocení rakouského práva s německým. Český právník by se ocitl ještě krutějším způsobem v cizích službách.“⁸⁶

V letech 1918-1938 bylo voláno po reformě, unifikaci notářství, avšak do roku 1949 nebyly provedeny žádné významné změny.

⁸⁵ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 26.

⁸⁶ Tamtéž

Spolek německých notářů republiky Československé

Vznikl v únoru roku 1920 v německém kasíně v Praze. Byl reakcí na již vzniklý a fungující Spolek notářů Československých a měl se stát jakýmsi jeho protikladem.⁸⁷

„Pokládáme tento krok německých našich kolegů za nesprávný a nešťastný. Nešťastný proto, že se tím posice našeho spolku notářů československých jen oslabuje a že význam nového spolku německého pro stav notářský nebude pražádný.“⁸⁸ Takto reagovala redakce československých notářů na vznik Spolku německých notářů republiky československé ve svém časopise České právo z roku 1920.

Působil pro notáře německé národnosti a snažil se hájit jejich zájmy. Nespolupráce obou spolků, podpořená jazykovou rozdílností velmi silně ztěžovala rozvoj notářství v počátcích samostatné republiky. Němečtí notáři vydávali vlastní návrhy zákonů a odmítali snahy o spojení s notáři českými.

Spolek od roku 1921 vydával časopis s názvem „*Notariatszeitung*.“ Roku 1923 vydal spolek svůj notářský tarif, k němuž byla rovněž připojena tabulka odměn za notářská právní jednání.

Spolek československých kandidátů notářství

Tento spolek notářských kandidátů byl založen roku 1920 pod křídly a za podpory Spolku československých notářů. Mezi těmito spolky probíhala spolupráce na velice úzké úrovni.

⁸⁷ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 26.

⁸⁸ Tamtéž.

Podle § 117 notářského řádu z roku 1871: „ Každý notář může do své úřadovny vzít si pomocníky a při svém návodu a dozoru vzdělávat je pro notářství. Za notářské kandidáty lze pokládati tyto pomocníky jen, jsou-li zapsáni v seznamu kandidátů, jež spravuje notářská komora.“

Pro zapsání kandidáta do seznamu kandidátů platily určité podmínky. Uchazeč musel absolvovat nařízená univerzitní studia a musel úspěšně vykonat alespoň dvě teoretické státní zkoušky, z nichž se alespoň jedna z nich musela týkat soudních věd.⁸⁹

I v tomto spolku působilo mnoho významných notářů – Anděla Kozáková, Antonín Mokrý, František Janatka či Bohuslav Vodstrčil, který byl zároveň i starostou spolku.

Spolek svou strukturou odpovídal organizačně klasickému notářskému spolku. Na obsazení postů starosty, jednatele a pokladníka se konaly volby. Členská schůze dále volila i výbor spolku. Vzhledem k velikosti spolku, byly dále vytvářeny i některé další orgány, např. odbor kondiční. Spolek vydával vlastní periodikum „Věstník“, ve kterém byly zveřejňovány nejdůležitější informace a články a to v rámci uveřejnění na stránkách Českého práva.⁹⁰

Kandidáti se snažili o získání notářského úřadu a také plnili funkci notářských odborů, kdy byli činní ve sféře sociální.⁹¹

3.2.3 Spolková činnost svépomocná

Období 19. století bylo dobou vrtkavou, plnou sociálních nejistot a bez známek jakéhokoli zabezpečení. Jak pro notáře, tak i pro běžného člověka to byla doba velice složitá.

⁸⁹ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 27.

⁹⁰ Tamtéž.

⁹¹ Tamtéž.

Neexistovala žádná podpora v nezaměstnanosti, podpora v nemoci, ani žádné jiné výhody, či pomoci, na které jsme v dnešní době zvyklí a již nám připadají zcela samozřejmé.

Tudíž se na konci 19. století jako reakce na tuto situaci začaly zakládat tzv. svépomocné spolky, které dostávaly za úkol garantovat řešení jakých si krizových situací, do kterých se mohl každý člověk velice jednoduše dostat. Tyto spolky byly zakládány i pro pomoc mezi notáři.

Spolky byly založeny na dobrovolném členství, kdy byl hlavním pojítkem pocit sounáležitosti přidávat na jistotě pro případ problémů. Členové tak byli sami motivováni k řádnému fungování, což se také stalo jejich hlavním záměrem. Spolky byly zakládány svými členy a od jejich množství a především kvality se odvíjel vlastní život spolku.⁹²

Věnovaly se i dalším aktivitám, jako byly například sportovní aktivity, vzdělání, učení se střídmosti a šetrnosti, nebo třeba pořádání kulturních akcí.

Do této kategorie sociálních spolků sem můžeme zařadit Spolek pro vdovy a sirotky notářů v Království českém, Penzijní ústav pro notáře a notářské kandidáty a Výpomocný spolek advokátních a notářských úředníků v Království českém.

Spolek pro vdovy a sirotky notářů v Království českém

Byl založen v roce 1858 významným českým humanistou, notářem a posléze i advokátem JUDr. Bělským Václavem, který rovněž vykonával funkci starosty spolku. Cílem spolku bylo zabezpečení pozůstalých po notářích. Počet notářů schopných, či ochotných přispívat do pokladny však nebyl nijak vysoký.⁹³

⁹² KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 267.

⁹³ Tamtéž, s. 27.

Předmětem valných hromad a schůzí spolku bylo především ustanovování penzí vdovám a sirotkům.

„Spolek pro vdovy a sirotky notářů v Království českém podle zprávy v časopise Právník z r. 1866 měl 64 členů, z nichž 36 platilo roční příspěvek 21 zlatých, 16 platilo 31 zlatých 50 krejcarů a 12 dokonce 42 zlatých. Spolek v té době vyplácel penzi ve výši 150 zlatých ročně třem vdovám po notářích.“⁹⁴

Působili zde někteří významní notáři, jako Gustav Grandl, Karel Schubert z České Kamenice, Eduard Schubert, Jan Volket, Antonín Weber z Litoměřic či Jan Fortwängler z Plzně.⁹⁵

Penzijní ústav pro notáře a notářské kandidáty

Byl založen Rakouským spolkem notářským v roce 1883 a jeho hlavním cílem bylo zajištění notářů. To bylo podpořeno v roce 1906, kdy bylo Rakouskem zavedeno penzijní pojištění pro zaměstnance soukromých subjektů. Na to později, v roce 1926 opět v Rakousku navázal soubor opatření, který se týkal sféry penzijního, úrazového a nemocenského pojištění pro notářské pracovníky a další zaměstnance. V Československu danou situaci řešit zákon č. 221/ 1924 Sb., o pojištění zaměstnanců pro případ nemoci, invalidity a stáří.⁹⁶

Výpomocný spolek advokátních a notářských úředníků v Království českém, tzv. „Unitas“

Vznikl v roce 1876. Jako většina spolků, i tento měl své sídlo v Praze. V čele stál správní výbor, který dále volil předsedu a místopředsedu spolku. Výkonným orgánem se stal jednatel a místo

⁹⁴ BALÍK, Stanislav. Střípky z historie 13. Ad Notam. 2011, roč. 17, č. 6, s. 69.

⁹⁵ Tamtéž.

⁹⁶ KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 28.

jednatel. Svůj významný post zde zastával i pokladník. A dále byly ve spolku zřízeny odbory kondiční a zábavní.⁹⁷

Jeden z jednatelů dr. Sutnar Jan v roce 1891, o činnosti spolku pronesl: *„Ony šlechetné idee, jež na mysli tanuly budovatelům jednoty naší, pěstování totiž kollegiality a podporování členů po čas jich nemoci a udělování podpor rodinám jich pro případ úmrtí ...zpráva naše počíná s nejdůležitější otázkou spolku, totiž otázkou finanční. Nehledě k četným podporám v nemoci, pohřebnému a odbytnému vdově a sirotku po činném členu spolku, nehledě k značným výlohám spojeným se zadáním žádosti na schválení stanov spolkové nemocenské pokladny a různým jiným nezbytným výdajů, vykazuje zpráva pokladniční za uplynulé půlletí přebytek 551 zl. 59 kr.“* Kdy tato částka odpovídala výši ročního průměrného platu vyššího státního úředníka.⁹⁸

Otázka autonomního penzijního pojištění notářského se společně s dalšími problémy notářskými, například mladé generace notářské, řešili v rámci I. odborového sjezdu československých právníků, který proběhl ve dnech 26. – 28. září 1936 v Praze. Zasedala zde i notářská sekce, jejímž předsedou byl Jaroslav Čulík a dalšími členy například Josef Kállay, Josef Togler, či Anděla Kozáková. Dále se zde řešily i problémy týkající se notářství v mezistátní sféře, o nutnosti ochrany notářů, o funkci notářově v právním životě, o funkci notáře v demokratickém právním státě, o poslání a službě veřejného notáře a o duplicitě názvů.⁹⁹

V roce 1933 podali notářští úředníci společně s advokátními úředníky memorandum k ochraně svých práv daným stavovským komorám. Vadilo jim, že zaměstnavatelé dávají přednost využití úředníků „ad hoc“ před zaměstnanci stálými. *„V některých kancelářích jsou zaměstnávání státní úředníci po svých úředních hodinách, anebo výkonní orgánové a kancelářští úředníci ve výslužbě, což jednak ztrpčuje život nezaměstnaným advokátním a notářským úředníkům a jednak to není*

⁹⁷ KOPAL, Martin. *Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938)*. Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2, s. 28.

⁹⁸ Tamtéž.

⁹⁹ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam. 2009, roč. 15., č. 1, s. 34.

důstojno pro zaměstnavatele. Jestliže státní zaměstnanec poctivě pracuje a slouží státu, musí býti tak dalece vyčerpán touto prací, že mu nemůže zbývat energie na vedlejší povolání a, zbývá-li, pak ovšem obě tyto práce nejsou průměrné,“ píše se v memorandu. Notářští úředníci se dále snažili bojovat s překračováním úředních hodin a rovněž požadovali i zvýšení platu s žádostí aby toto zvýšení bylo řádně hlášeno penzijnímu fondu a nemocenské pojišťovně, aby těžce pracující zaměstnanec mohl mít klidné a z finančního hlediska bezstarostné stáří.¹⁰⁰

Na přelomu 19. a 20. století se v českých zemích objevují myšlenky zabývající se pojištěním odpovědnosti za škodu způsobenou notářům jejich zaměstnanci při výkonu notářské činnosti. Mimo jiné na nárůst nebezpečí majetkových škod upozorňoval již v roce 1902 Ladislav Valenta a to svou publikací v časopise Právnické rozhledy, kde říká, že: *„vůči všem těchto okolnostem jest požadavkem hospodářské prozíravosti, aby se advokáti a notáři dávali pojistiti proti škodám, které by jim z povinností ručení vzniknouti mohly.“* Tento článek měl upozornit na pojistné podmínky, které pro všechny tyto případy nabízel Spolek průmyslníků ku pojištění proti tělesným nehodám, sídlícím ve Vídni, pro Čechy s pobočkou se sídlem v Praze. Hlavním mottem zasazujícím se o prosazení Spolku bylo, že: *„českých pojišťoven tohoto druhu doposud není.“*¹⁰¹

¹⁰⁰ BALÍK, Stanislav. *Střípky z historie*. Ad Notam. 2011, roč. 17., č. 3, s. 50.

¹⁰¹ Tamtéž, s. 51.

Závěr

Téma mnou zpracované se stalo jakýmsi ohlédnutím do dob dávno minulých, kdy byly lidské osudy obtěžkány strastmi daného prvorepublikového období, avšak ani tato těžká doba nebránila dalšímu rozvoji a notářství v ní doslova kvetlo.

Nastínila jsem zde stručný vývoj notářské profese na našem území. Definovala jsem pojem notářství, jeho účel ve společnosti a s ním spojené důležité zásady a principy, bez kterých by tato profese nebyla schopná udržet si svou prestiž a také by nemohla normálně, bez problémů fungovat. Věnovala jsem se úpravě notářství, především pak jeho zakotvením významným notářským řádem z roku 1871, stálosti jeho základů i v dnešní době a přesto v pozdější kapitole i vybranými zákony, které jej postupně upravovaly. Důkladně jsem se věnovala také notářským komorám a rozdělení notářské činnosti s podrobnějším popisem notářů plnících funkci soudních komisařů a insolvenčních správců.

V další, pro mě praktičtější a zajímavější části jsem zkoumala regionální organizaci celé tehdejší justice Okresního soudu v Blovicích, kdy mě nesmírně obohatila zkušenost spojená s návštěvou místního muzea a státního archivu sídlících právě v Blovicích.

V poslední části mé diplomové práce jsem se věnovala spolčovacím právu a s ním spojenému zakládání různých spolků na našem území. Notářským kapacitám působícím v Plzeňském regionu, jejich zásluhám pro další profesní rozvoj a s ní také spojenou aktivitou právě v oněch profesních i mimo profesních spolcích.

Myslím si, že významných osobností notářské profese, které by si zasloužili alespoň pár věc o své osobě v mé práci, by bylo o mnoho více, avšak i přes mou lítost, díky nízkému počtu dochovaných pramenů, není celistvé uchopení této materie zcela možné. I přes tyto obtíže však doufám, že jsem alespoň z těch dostupných publikací vytěžila maximum a že má práce bude alespoň drobným přínosem.

Závěrem bych pouze dodala, že notářství s sebou právem nese svou výjimečnost i v dnešní době. Nemalou měrou na tom má zásluhu i ona tradice a zakořeněnost této profese. Dá se říci, že ony mezníky prvorepublikové doby jsou důležitým zázemím a odkazem pro další budoucí generace.

Resumé

The Profession of notary public and notaries in the region of Pilsen in 1871-1938

The aim of my diploma thesis was to outline the important development of one of the most prestigious judicial professions, namely notary. Already in the past, the profession of notary was of a well-founded importance in the society. Thus in my thesis I also deal with the historical background of the profession, especially *the notary code of 1871* and its organization during the eras of Austria-Hungary and the First Republic. I also tried to highlight some of the significant personalities who worked in the region of Pilsen and significantly contributed to the development of the notary profession.

One relatively often encounters the profession of notary and the activity connected with it. Thus I consider it to be very enriching to learn something of the past of this profession and its representatives.

Despite my concern about the lack of the sources dealing with this profession in the given period, I believe that, based on the used bibliography, I have managed to grasp the topic as correctly and clearly as possible and that the thesis will contribute to the reader's knowledge.

Seznam použité literatury a pramenů

Knižní díla

- BALÍK, Stanislav a kolektiv. Dějiny advokacie v Čechách na Moravě a ve Slezsku. Praha: Linde, 2009
- BATOVEC, Ferdinand, B. Batovcův almanach – politický kalendář republiky Československé, Praha: 1918-1938
- BRÁZDA, Jiří; BÉBR, Richard; ŠIMEK, Pavel. Notářství, jeho vývoj, organizace, pravomoc. Praha: Academia Praha, 1976.
- MALÝ, Karel a kolektiv. Dějiny českého a československého práva do roku 1945. 3. přepracované vydání. Praha: Léges, 2010.
- NAVRÁTIL, Michal. Almanach československých právníků. Praha: Slovák v Kroměříži, 1930.
- SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. Právní úprava notářství: historie a současnost. Brno: 1995.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. Notářství. Zlín: ŽVA v.o.s., 1994.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. Organizace a činnost notářství. Brno: Masarykova univerzita, 1992.
- SCHELLEOVÁ, Ilona. Organizace notářství, soudnictví a advokacie. Praha: Linde, 1997.
- SKŘEJPEK, Michal a kolektiv. Právní stav právnické profese v minulosti. Praha: Havlíček Brain Team, 2007.
- ŠEDIVA, Václav. Notářství dle práva rakouského, se stručnými dějinami notářství vůbec. Turnov: Sluka a Jiránek, 1884.
- ŠTĚTINA, Václav. Plzeňská samospráva. Plzeň: 1906.
- Sbíрка zákonů a nařízení republiky Československé, Praha: Státní tiskárna, 1919.

Časopisecká díla

- BALÍK, Stanislav. Střípky z historie. Ad Notam, ročník 2003 - 2014.
- JINDŘICH, Miloslav. Notářství v českých zemích do roku 1949. Ad Notam. Jubilejní číslo k 10. Výročí obnovy notářství v ČR., 2003.
- SCHELLE, Karel; SCHELLEOVÁ, Ilona. Kapitola z dějin notářství. Ad Notam., 2003, ročník 9, č. 5.

- KOPAL, Martin. Spolková činnost notářská (od roku 1848 do roku 1938). Ad Notam. 2013, roč. 19., č. 2.

Internetové prameny

- Všehrad, spolek českých právníků [cit. 5. 1. 2014], O nás/ Historie [online], Dostupné na: <http://www.vsehrad.cz/cs/vsehrad/o-nas/> .
- Ústav státu a práva AV ČR [cit. 28. 2. 2014], Časopis Právník /Historie časopisu [online]. Dostupné na: <http://ilaw.cas.cz/index.php?page=61>.
- BUMBA, Jan. Ostrůvek v moři lesního stromoví [online]. 2001, č. 4 [cit. 5. 2. 2014]. Dostupné na <http://rodopisna-revue-online.tode.cz/clanky-obory/ostrovek.pdf>

Ostatní prameny

- Státní oblastní archiv v Plzni.
- Archiv města Plzně.
- Státní okresní archiv Plzeň - jih se sídlem v Blovicích.
- Muzeum jižního Plzeňska v Blovicích.
- Přednášky z předmětu – Historie a současnost českého notářství, vedené garantem JUDr. et PhDr. Stanislavem Balíkem, společně s dalšími vyučujícími JUDr. et PhDr. Vendulkou Valentovou a Mgr. Petrou Krtkovou.

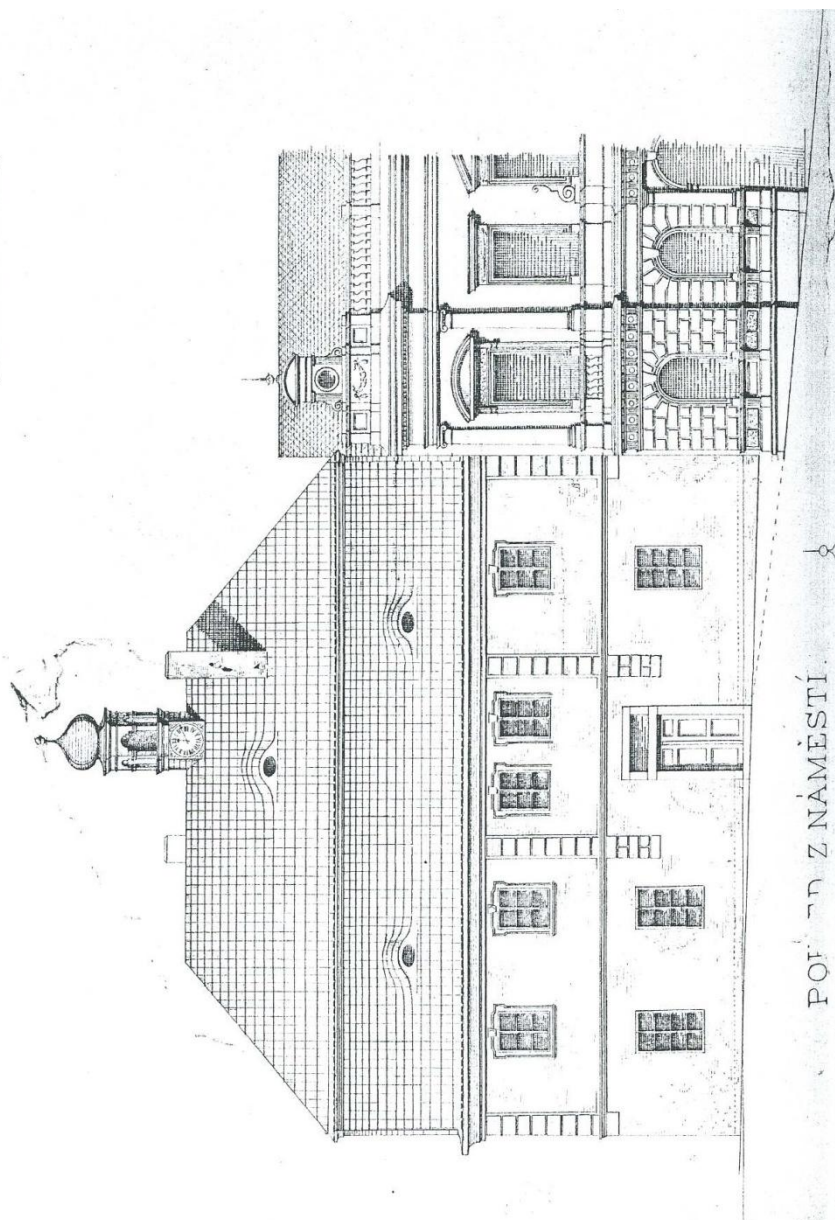
Seznam příloh

- Příloha A – Stará budova Okresního soudu v Blovicích, r. 1892.
Zdroj: Státní okresní archiv Plzeň-jih
- Příloha B – Hrob notáře Šedivy Václava. Zdroj: Státní okresní archiv Plzeň-jih

Příloha A – Stará budova Okresního soudu v Blovicích, r. 1892. Zdroj: Státní okresní archiv Plzeň-jih

Stará budova c. k. okresního soudu

(Stará radnice)

POF. 77 Z NÁMĚSTÍ.

Příloha B – Hrob notáře Šedivy Václava. Zdroj: Státní okresní archiv
Plzeň-jih

